

Emilia Laakkonen

JÄRJESTÄYTYNEIDEN RIKOLLISRYHMIEN REPRESENTAATIOT UUTISMEDIOISSA

- valokeilassa United Brotherhood

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Syksy 2019

TIIVISTELMÄ

Emilia Laakkonen: Järjestäytyneiden rikollisryhmien representaatiot uutismedioissa – Valokeilassa

United Brotherhood

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma

Syksy 2019

Käsittelen kandidaatintutkielmassani järjestäytyneiden rikollisryhmien representaatioita suomalaisissa uutismedioissa. Temaattisen kehyksen muodostavat syyskuun 2019 poliisioperaatiot liivijengi United Brotherhoodia vastaan, joita koskevaa uutisointia käytän tutkielmani aineistona.

Liivijengit järjestäytyneen rikollisuuden ryhminä ovat puhuttaneet nyky-yhteiskunnassa jo pitkään. Viranomaiset luokittelevat jengit vaarallisiksi ja väkivaltaisiksi rikollisryhmiksi, mutta jengiläiset itse esittävät ne yhteenkuuluvuuden ja veljeyden perusteella muodostuneiksi ryhmittymiksi. Kandidaatintutkielmassani minua kiinnostaakin se, miten ja millaisin representaatioin tätä kiistanalaista aihetta käsitellään suomalaisissa uutismedioissa sen ollessa erityisen mediahuomion kohteena. Tutkimuskysymykseni on: Millainen kuva järjestäytyneistä rikollisryhmistä rakentuu suomalaisissa uutismedioissa?

Syksyllä 2019 erityisen ajankohtainen puheenaihe uutismedioissa on ollut United Brotherhood -liivijengi, minkä vuoksi keskittän tarkasteluni tässä tutkielmassa kyseistä ryhmää koskevaan uutisointiin case-esimerkin tapaisesti. Käytän tutkimusaineistonani 32 uutisartikkelia, jotka on kerätty syyskuulta 2019 viidestä suomalaisesta uutismediasta. Nämä uutismediat ovat Yle, Helsingin Sanomat, MTV, Iltalehti ja Iltasanomat. Käytän analyysimenetelmänäni diskurssianalyysiä, joka pureutuu kielen käyttötapojen merkityksellisyyteen ja seurauksia tuottavaan luonteeseen. Tarkastelen kieltä representaatioina eli sosiaalisesti rakennettuna kuvauksena tapahtumista. Avaan analyysini nojautuen Fairclough:n kolmijakoon representaatioista, identiteeteistä ja suhteista. Uutisteksteissä olen kiinnittänyt huomioni siis siihen, miten uutismedioissa representoidaan United Brotherhoodia, millaisia identiteettejä jengiläisille rakentuu sekä miten ne suhtautuvat toisiinsa ja keskustelun muihin osapuoliin.

Järjestäytyneiden rikollisryhmien representaatiot muodostuvat aineistossa lähtökohtaisesti erontekojen kautta, jolloin jengiläisyyttä esitetään suhteessa niin sanottuun ideaalikansalaiseen ja lailliseen tapaan toimia yhteiskunnassa. Puhevaltaa mediassa saavat lähinnä viranomaiset, jotka ohjaavat ja hallitsevat puhetta jengiläisistä. Viranomaiset asettavat usein myös kehyksen sille, miten ja missä määrin jengin näkökulmaa tuodaan esiin. Aineiston puheenvuoroista välittyvä kuva jengiläisestä on kuitenkin dynaaminen, ja uutisteksteistä on eriteltävissä neljä vallitsevaa puhetapaa jengiläisyydelle. Nämä ovat jengiläiset lainvastaisina, jengiläiset veljinä, jengiläiset vaihtoehdottomina ja jengiläiset jengin uhreina. Viranomaisilla on jokaiseen toimijaluokkaan jollain tapaa suhteutuva rooli, mutta suurin vaihtelu niiden välillä liittyy jengiläisen tilannekohtaiseen asemaan ja toimijuuteen sekä erilaisiin ominaisuuksiin, joita jengiläisiin kyseisessä puhettavassa liitetään. Kaikkinensa jengiläisyys esitetään uutismedioissa kuitenkin ongelmalliseksi asiatilaksi, joka vaatii muutosta niin yksilön kuin yhteiskunnan kannalta. Järjestäytyneestä rikollisuudesta välittyy kokonaisuutena kielteinen ja viranomaisien vahvasti määrittämä, mutta yhä kaukana arkitodellisuudesta oleva kuva.

Avainsanat: järjestäytynyt rikollisuus, liivijengit, United Brotherhood, representaatiot, uutismedia

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Järjestäytynyt rikollisuus	2
2.1 Järjestäytynyt rikollisuus yleisesti.....	2
2.2 Jengirikollisuus.....	4
2.3 Järjestäytynyt rikollisuus Suomessa	5
2.4 United Brotherhood ja poliisioperaatiot 2019	6
3. Diskurssianalyysi ja teoriatausta	7
3.1 Metodiset tarkennukset	8
3.2 Representaatiot, identiteetit ja suhteet	9
3.3 Mediatekstien tulkinta	10
4. Aineisto	11
4.1 Aineiston kuvaus	12
4.2 Uutistekstien genret.....	12
5. Analyysi	14
5.1 Representaatiot.....	15
5.2 Identiteetit	18
5.2.1 Lainvastaisuus.....	18
5.2.2 Veljeys.....	20
5.2.3 Vaihtoehdottomuus.....	21
5.2.4 Uhrius.....	23
5.3 Suhteet.....	24
5.3.1 Jengiläiset suhteessa viranomaisiin.....	24
5.3.2 Jengiläisten identiteetit suhteessa toisiinsa.....	27
6. Yhteenveto ja pohdinta	28
7. Lähdeluettelo	31
LIITE 1: Aineisto	33

1. Johdanto

Järjestäytynyt rikollisuus on arkipäiväiseltä elämältä hyvin piilossa oleva, salaperäinen ilmiö, mutta sitäkin enemmän keskustelua herättävä aihe. Mitä järjestäytynyt rikollisuus todellisuudessa on? Millaisia järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenet ovat? Suomessa järjestäytynyt rikollisuus ei tarkoita elokuvamaailmasta tuttua mafiaa, vaan erityisesti moottoripyörä- ja liivijengejä, joiden toiminnasta tavanomaiset kansalaiset tietävät lähtökohtaisesti erittäin vähän. Nyky-Suomessa jengit ovat kuitenkin hyvin kiistelty aihe, joka jakaa näkemyksiä tiukasti viranomaisten ja jengiläisten välillä. Viranomaiset luokittelevat jengit vaarallisiksi ja väkivaltaisiksi rikollisorganisaatioiksi, kun taas jengiläiset itse määrittelevät ne yhteenkuuluvuuden ja veljeyden perusteella muodostuneiksi ryhmittymiksi. Kyseinen teema ja vastakkainasettelu on ollut jo pitkään läsnä myös mediassa, mutta viime aikoina järjestäytyneet rikollisryhmät ovat saaneet aina yhä enenevässä määrin mediahuomiota. Uutismedioiden myötä myös ihmisten tietämys jengeistä ja järjestäytyneistä rikollisryhmistä on kasvanut, mutta millaista kuvaa media heille välittää? Kandidaatintutkielmassani haluankin kiinnittää huomiota tähän järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevaan uutisointiin ja mediahuomioon. Tutkielmasani selvitän, miten ja millaisin representaatioin tätä kiistanalaista aihetta käsitellään valtamedioiden uutisteksteissä. Olen kiinnostunut muun muassa siitä, miten vastakkaisten näkemysten puheenvuorot jakautuvat uutismedioiden julkaisuissa ja ovatko osapuolten näkemykset loppujen lopuksi niin mustavalkoisia. Tutkimuksen tarkoituksena on siis selvittää, millainen kuva järjestäytyneistä rikollisryhmistä muodostuu suomalaisissa uutismedioissa.

Järjestäytyneen rikollisuuden osalta erityisen suuren mediahuomion alla tänä syksynä on ollut United Brotherhood -liivijengi, jota pidetään useissa uutismedioissa Suomen rikollisimpana järjestäytyneenä ryhmittymänä. Suomen poliisiviranomaiset suorittivat syyskuun alussa 2019 poikkeuksellisen suuren operaation United Brotherhood -ryhmää vastaan, ja tekivät muun muassa merkittävän määrän takavarikkoja sekä kiinniottoja. Ryhmää vastaan nostettiin myös kanne, jossa ryhmän toimintaa esitetään lakkautettavaksi. Tapahtumat ovat innoittaneet toimittajia lähestymään aihetta myös muutoin, ja pelkästään United Brotherhoodiin liittyen on löydettävissä paljon tuoretta uutisointia. Niin aiheenrajauksen kuin viime aikaisten tapahtumien tiimoilta onkin mielekästä kohdistaa tarkastelu tässä tutkielmassa nimenomaan United Brotherhood -ryhmää koskevaan uutisointiin case-esimerkin tapaisesti.

Tutkimusongelmani on: Millainen kuva järjestäytyneistä rikollisryhmistä muodostuu suomalaisissa uutismedioissa?

Lähestyn aihetta kolmen alakysymyksen kautta, jotka ovat:

Millaisin representaatioin United Brotherhood -liivijengistä puhutaan uutisteksteissä?

Millaisia identiteettejä uutisteksteissä rakentuu tai rakennetaan?

Miten nämä identiteetit suhteutuvat toisiinsa nähden?

Tutkielmani rakenne on seuraava. Ensin taustoitin järjestäytyneen rikollisuuden käsitettä yleisesti, josta kohdennan tarkastelun erityisesti jengirikollisuuteen ja järjestäytyneen rikollisuuden tilanteeseen Suomessa. Avaan myös lyhyesti tutkimukseni casea eli United Brotherhoodiin liittyviä poliisioperaatioita. Tämän jälkeen hahmottelen lukijalle käyttämäni teoriataustan diskurssianalyttisellä kentällä ja nostan esiin mediatekstien käyttöön liittyviä huomioita. Seuraavassa jaksossa esittelen aineistoni. Lopulta muodostan analyysini representaatioiden, identiteettien ja suhteiden mukaan tyypiteltynä. Tästä koostan johtopäätökset eli pyrin vastaamaan kysymykseen siitä, millainen kuva järjestäytyneistä rikollisryhmistä uutismedioissa muodostuu. Lopuksi pohdin löydettyjen representaatioiden ja puhetapojen funktiota yleisemmässä yhteiskunnallisessa kontekstissa.

2. Järjestäytynyt rikollisuus

2.1 Järjestäytynyt rikollisuus yleisesti

Järjestäytynyt rikollisuus on laaja kansainvälinen rikollisuuden ilmiö, jolle löytyy vaihtelevia määritelmiä lähteestä ja näkökulmasta riippuen. Esimerkiksi YK:lla, valtioiden viranomaisilla sekä eri alojen tutkijoilla, kuten sosiologeilla, kriminologeilla ja taloustieteilijöillä on toisistaan hieman poikkeavia määritelmiä, joiden avulla jäsentää tätä yhteiskunnallista ongelmaa. Määrittelystä tekee erityisen haastavaa järjestäytyneen rikollisuuden monimuotoinen ja dynaaminen luonne, joka antaa tilaa vaihteleville käsityksille esimerkiksi ryhmittymien hierarkkisesta rakentumisesta, jatkuvuudesta ja yhteydestä julkisen sektorin edustajiin. Suomen rikoslaisissa järjestäytynyt rikollisuus määritellään seuraavanlaisesti:

”Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista

säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettuja rikoksia” (Rikoslaki 6 luku 5 § 2 momentti [564/2015]).

Kaikkienensa järjestäytyneen rikollisryhmän voi siis käsittää ryhmittymäksi, jonka jäsenet toimivat tiiviissä yhteistyössä tehostaakseen rikollista toimintaansa (Pullat 2003, 15-16). Järjestäytyntä rikollisuutta määrittää usein myös taloudellisen hyödyn tavoittelu sekä selkeä rakenteellisuus. Sitä voidaan tarkastella tutkijoiden mukaan sekä liiketoimintana että organisaatiomuotona (emt., 5).

Järjestäytyneiden rikollisryhmien pääasiallisena tavoitteena ovat usein ennen kaikkea korkeat liikevoitot, joita tavoitellaan niin laittomilla kuin laillisilla markkinoilla, tosin laittomia ja moraalittomia toimintatapoja soveltaen. Nämä markkinat sidotaan yhteen esimerkiksi rahanpesun keinoin. (Emt., 5–7.) Suomen poliisin mukaan järjestäytyneen rikollisuuden rooli taloudessa on vahvistumassa yritystoiminnan ollessa rikollisryhmille tehokas tapa tukea rikollista toimintaansa ja kerryttää vaikutusvaltaansa. Rikollisille erityisen kiinnostavia aluevaltauksia ovat sektorit, joilla toimimisesta on etua rikosten tekemisen ja siihen liittyvän kontrollin kannalta. Tällaisia ovat esimerkiksi turvallisuusala, hotelli- ja ravintola-ala tai kuljetustoiminta. (Poliisi 2019, 21.) Järjestäytyneet rikollisryhmät kuitenkin eroavat tavallisista liiketoiminnan organisaatioista huomattavasti. Toiminnan rikollinen luonne ilmenee välineissä ja menetelmissä, joita päämäärien saavuttamiseksi hyödynnetään. (Pullat 2003, 10.)

Organisaationäkökulman järjestäytyneeseen rikollisuuteen tuo niiden hierarkkinen ja ulkopuolisilta suljettu rakenne. Jako omien ja ulkopuolisten välillä on jyrkkä, mutta myös sisäinen kuri on kovaa. Ryhmien sisäisiä välejä sääntelee luottamuksen ja väkivallan välinen jännite, joka on perustavanlaatuinen tunnusmerkki järjestäytyneessä rikollisuudessa. Uhkailulla ja väkivallalla pyritään turvaamaan sopimusten pitävyys valtion oikeudellisten keinojen ollessa poissuljetut. (Em., 5.) Sama väkivallan uhka kohdistuu tarpeen mukaan myös ulkopuolisiin, ja näin ollen erityisesti tunnuksellisten jengien tuottama väkivallan uhka vaarantaa osaltaan oikeusjärjestelmän toimivuutta todisteiden ja todistajien puuttuessa. Rikollisorganisaatioissa myös suunnitelmallisuus ja tehokas työnjako edistävät rikosten avulla hyötymistä. Järjestäytyneestä rikollisuudesta voidaankin siis ajatella, että toiminnan sisältö on rikollinen taloudellisen hyödyn kartuttaminen ja organisaatiot sen muoto. (Emt., 7.)

2.2 Jengirikollisuus

Kuten jo aiemmin mainitsin, järjestäytynyttä rikollisuutta esiintyy hyvin erilaisissa muodoissa. Vahva nykypäivän järjestäytyneen rikollisuuden muoto on jengityypiset organisaatiot, joilla on selkeitä erityispiirteitä muihin järjestäytyneen rikollisuuden muotoihin verrattuna. Jengit eroavat esimerkiksi suurista mafiaperheistä muun muassa syntymisen ja toimintamallien puolesta (Varese 2017, 15).

Mafioista erotelluilla jengeillä tarkoitetaan useimmiten nimenomaan erilaisia moottoripyörä- ja liivijengejä. Kyseisten jengien tarkoituksesta on toisistaan poikkeavia näkemyksiä, ja niihin yhdistetään usein järjestäytyneen rikollisuuden lisäksi myös ajatus jengeistä niin sanottuna miehisenä alakulttuurina. Kyseisessä näkökulmassa jengin nähdään rakentuvan yhteisten mielenkiinnon kohteiden, nautinnon ja veljeyden ihanteen varaan. Kerhot voidaan nähdä miesten tärkeimpänä sosiaalisena yksikkönä, joka ohittaa muut yhteisöt. Näkökulman mukaan jengiläisyydessä on kyse yhteenkuuluvuudesta ja mahdolliset rikokset ovat yksittäisten jäsenten tekemiä, eikä niillä ole näin ollen tekemistä jengin kanssa. Tämä on jengiläisten pääasiallinen vastine myös viranomaisten määrittelyihin, minkä avulla he pyrkivät oikeuttamaan jengien toimimisen. (Mölsä 2009, 249.)

Viranomaisten näkemys tunnuksellisten moottoripyörä- ja liivijengien rikollisesta luonteesta on siis täysin päinvastainen, ja kyseiset jengit luokitellaan yksiselitteisesti osaksi järjestäytynyttä rikollisuutta. Kyseinen näkemys on laajalti hyväksytty myös julkisessa keskustelussa, kuten esimerkiksi uutismedioiden julkaisuissa. Vain muutamat kriminologit ovat kyseenalaistaneet jengien määrittelyn järjestäytyneiksi rikollisryhmiksi. (Emt., 229.) Moottoripyörä- ja liivijengeihin yhdistetäänkin hyvin monentyyppisiä rikoksia. Osa rikoksista liittyy suoraan taloudelliseen hyötyyn, osa vain välillisesti. Rikostyyppit usein myös nivoutuvat toisiinsa hyvin läheisesti. Karkeasti jengien rikoksia voidaan tarkastella viitenä eri kokonaisuutena: väkivaltana, velanperintänä, huumausainerikoksina, salakuljetuksena sekä omaisuus- ja talousrikoksina. (Emt., 237–247.) Tässä tutkielmassa käsittelen liivijengejä järjestäytyneen rikollisuuden ryhminä Suomen oikeuslaitoksen määritelmiä mukaillen.

2.3 Järjestäytynyt rikollisuus Suomessa

Suomen kontekstissa järjestäytyneen rikollisuuden tieteellinen tutkimus on vielä suhteellisen tuoretta. Tietävästi ensimmäinen suomalaisen alamaailman järjestäytymistä käsittelevä tutkimus on Kauko Aromaan 1980-luvulla julkaistu *Varkaan ammatti ja sen tuki-instituutiot*. Myöhemmin aihe on kuitenkin ollut enenevässä määrin aiheena niin mediassa, kirjallisuudessa kuin tieteellisessä tutkimuksessa. Jengirikollisuuden kentältä kattavimmat teokset aiheesta tänä päivänä ovat tutkivaa journalismia. Esimerkiksi tutkielman kirjoittamisprosessin aikana on julkaistu kokoneiden oikeustoimittajien Mikko Gustafssonin ja Janne Huuskosen kirja *Kultainen Vasikka – Järjestäytynyt rikollisuus Suomessa*, joka pureutuu suomalaiseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen osittain täysin uusista näkökulmista. Esimerkiksi nimenomaan liivijengeistä ei ole aiemmin julkaistu juurikaan vastaavanlaista materiaalia Suomessa. Ilmiönä järjestäytynyt rikollisuus on vaikeasti tutkittavissa sen piilossa olevan luonteen vuoksi, ja todenmukaista tietoa on melko vaikeaa saada. (Gustafsson & Huuskonen 2019, 11-12). Erityisesti tavallisen kansalaisen on hyvin vaikeaa saada tietoa esimerkiksi yksittäisistä rikollisjengeistä, jonka vuoksi osa tämänkin tutkielman lähteistä perustuu mediaan sekä tutkivan journalismin teoksiin. Perustietoa järjestäytyneestä rikollisuudesta on tosin saatavilla muun muassa Suomen poliisilta, esimerkiksi asiantuntijatyöryhmän kokoamasta *Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta* -käsikirjasta (Poliisi 2019). Seuraavat tiedot ja tilastot Suomen järjestäytyneen rikollisuuden tämän hetkisestä tilasta ovat pääasiassa peräisin kyseisestä käsikirjasta.

Suomen alamaailman kenttä koostuu vuonna 2019 noin 90 järjestäytyneestä rikollisryhmästä, joissa on noin 900–1000 jäsentä. Valtaosa näistä ryhmistä kuuluu seitsemän vakiintuneen ja tunnuksellisen järjestäytyneen rikollisorganisaation alle, jotka ovat moottoripyörä-, prosentti- ja liivijengejä. Niin organisaatioiden kuin niiden alla toimivien osastojen määrä on kasvanut reilussa 10 vuodessa lähes kaksinkertaiseksi. Järjestäytyneen rikollisuuden voidaankin nähdä olevan laaja turvallisuusuhka myös Suomessa. (Poliisi 2019, 19–20.)

Järjestäytynyt rikollisuus toimii Suomessakin erilaisten pitkäkestoisten tai tilannekohtaisten organisaatioiden ja verkostojen kautta, jotka rahoittavat ja toteuttavat rikollisia toimia sekä kontrolloivat tekijöitä. Hierarkkisuus näyttäytyy erillisinä rikollisvaikuttajina, joiden määräysvallassa toimii alemmassa asemassa olevia rikollisia. Rikollisjengien muun rikollisuuden ohella he toimivat väkivallan uhallaan myös alamaailman pelotteena, jotta niin sanotun tekijätason toimijat hoitavat

tehtävänsä. Jengin liivit ja tunnukset edustavat täydellistä lojaalisuutta ryhmää kohtaan ja valmiutta toimia sen päämäärien saavuttamiseksi hengenvaarankin uhalla. (Emt., 5, 19.)

Vaikka suomalaisen järjestäytyneen rikollisuuden voi nähdä olevan jossain määrin paikallista, on se kuitenkin hyvin kansainvälisesti latautunutta. Osa Suomessa toimivista moottoripyöräjengeistä on osa suuria kansainvälisiä rikollisorganisaatioita, jotka takaavat kattavat ylirajaiset suhteet. Myös monet, erityisesti Itä-Euroopassa toimivat rikollisryhmät ovat olennainen osa Suomessa tapahtuvaa järjestäytyntä rikollisuutta. (Emt., 19–20.)

Laajasti tiedostetusta tilanteesta huolimatta Suomessa ei tällä hetkellä ole omaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevaa lainsäädäntöä, eikä rikolliseen järjestöön kuulumista ole kriminalisoitu. Järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenenä tehdyt rikokset voivat kuitenkin olla rangaistuksen koventamisperusteena voimassa olevan rikoslain perusteella. (Sisäministeriö.)

2.4 United Brotherhood ja poliisioperaatiot 2019

United Brotherhood on suomalainen liivijengi, joka on syntynyt vuonna 2010 pienempien Rogues Gallery, Natural Born Killers ja Me Olemme Rikollisten Eliittiä (M.O.R.E) -rikollisjärjestöjen yhdistyttyä (Gustafsson & Huuskonen 2019). Viranomaiset pitävät United Brotherhoodia Suomen rikollisimpana järjestönä ja se onkin saanut laajaa mediahuomiota muun muassa väkivalta-, huumausaine- ja ampuma-aserikoksista. Poliisin mukaan United Brotherhood -jengi on keskittynyt huume- ja kirisytysrikollisuuteen, ja sen toimintaa leimaa raaka väkivalta. Jäseniä on ympäri Suomea noin sata, joista suurin osa on tällä hetkellä vankeusvankeina tai tutkintavankeina. Järjestön tunnuksena ovat punamustat värit, joista ilmeisimpinä mustat, järjestön tunnuksilla varustetut nahkaliivit. Liivit viestivät veljeydestä ja yhteisöllisyydestä, mutta toimivat myös uhkailun välineenä. (MTV 15.9.2019.)

9. syyskuuta 2019 Keskusrikospoliisi on kertonut tiedotustilaisuudessaan laajasta operaatiosta, jonka kohteena on United Brotherhood -liivijengi. Viranomaiset pitävät kyseistä jengiä tällä hetkellä vahingollisimpana järjestäytyneen rikollisuuden ryhmittymänä Suomessa muun muassa sen jäsenten väkivaltarikosten määrällä mitattuna. Operaation yleisjohtajana toimivan Ari Lahtelan mukaan United Brotherhoodin ja sen alaryhmittymän Bad Unionin jäsenet ovat olleet epäiltynä yli 1 300 rikosilmoituksessa tällä vuosikymmenellä liittyen huumausaine-, väkivalta- ja ampuma-aserikoksiin. Keskusrikospoliisin mukaan operaatio onkin ollut harvinaisen laaja, ja erilaisia poliisioperaatioita on

tehty runsaan viikon aikana yhdeksällä paikkakunnalla ympäri Suomen. Käytännössä operaation aikana on suoritettu kotietsintöjä, sellitarkastuksia, takavarikkoja ja kiinniottoja. Keskusrikospoliisin mukaan vapaalla jalalla on tällä hetkellä enää joitakin kymmeniä noin satahenkisestä jäsenistöstä. (Helsingin Sanomat 9.9.2019). Tiedotustilaisuuden mukaan operaatiot pohjautuvat yli vuoden mittaiseen taustatyöhön asian tiimoilta.

Syyskuun mittavien poliisioperaatioiden myötä kihlakunnansyyttäjä ja Poliisihallitus ovat nostaneet Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa kanteen United Brotherhoodin ja sen alayhdistyksen Bad Unionin lakkauttamiseksi. Tiedotteessaan Poliisihallitus toteaa seuraavanlaisesti: ”United Brotherhood on oikeuskäytännössä luokiteltu järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi ja sen toiminnassa on tuomioiden perusteella tehty vuosien aikana lukuisia vakavia rikoksia. Bad Union myötävaikuttaa United Brotherhoodin rikolliseen toimintaan. Kanteen nostamisen tarkoituksena on saada edellä mainittujen yhdistysten toiminta lakkautetuksi.” Suomessa ei ole aiemmin nostettu kannausta vastaavien järjestäytyneiden rikollisryhmien lakkauttamiseksi. (Poliisihallitus 2019b.)

3. Diskurssianalyysi ja teoriatausta

Käytän tutkielmani analyysimetodina diskurssianalyysiä, joka muodostaa myös sen teoreettisen viitekehyksen. Metodina diskurssianalyysi pureutuu kielen ja tekstin käyttötapojen merkityksellisyyteen ja seurauksia tuottavaan luonteeseen esimerkiksi juuri mediateksteissä. Uutismedioilla on mahdollisuus vaikuttaa ihmisten arvoihin, asenteisiin, tietoon, identiteetteihin ja sosiaalisiin suhteisiin. Näin ollen asioiden esittämistapa voi vaikuttaa siihen, miten ja kuinka merkityksellisinä asiat nähdään. (Fairclough 1997, 10.) Kieltä rakennetaan sosiaalisesti jaettuina merkityssysteemeinä eli merkitysten voidaan nähdä muodostuvan suhteessa toisiinsa ja suhteessa vallitsevaan todellisuuteen. Merkityssysteemi ei kuitenkaan ole yksi ehdoton kokonaisuus, vaan yhden merkityssysteemin sijaan voidaan puhua merkityssysteemien kirjosta, jossa sosiaalinen todellisuus jäsentyy useiden rinnakkaisten tai keskenään kilpailevien merkityssysteemien kenttänä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 27–28.)

Teoriataustaltaan diskurssianalyysi rakentuu tiettyjen lähtöoletusten varaan. Nämä lähtöoletukset ovat kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentava luonne, rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassaolo, merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuus, toimijoiden kiinnittyminen merkityssysteemeihin sekä kielenkäytön seurauksia tuottava luonne.

(Emt., 24–26.) Diskurssianalyysissä ei siis tarkastella niinkään itse ilmiötä, vaan ollaan kiinnostuneita muun muassa siitä, miten todellisuutta ja erilaisia merkityksiä tuotetaan. (Emt., 28–29, 232–233.)

3.1 Metodiset tarkennukset

Merkityssystemejä on mahdollista kutsua tutkimuksen tiedonintressien mukaan joko diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi. Ne ovat käsitteinä hyvin lähellä toisiaan ja niitä voidaan määritellä hie-man eri tavoin. Diskurssin käsite voidaan nähdä kuitenkin sopivan paremmin historiallisesti vakiin-tuneiden valtasuhteiden tai institutionaalisten sosiaalisten käytäntöjen analyysiin, kun tulkintare-pertuaarin puolestaan arkisen kielenkäytön ja sen vaihtelun yksityiskohtaiseen tarkasteluun. (Emt., 34–35.) Tässä tutkielmassa käytän tulkintarepertuaariin viittaavaa, arkisempaa puhettavan käsitettä, sillä koen aineistoni merkitysulottuvuuksien realisoituvan arkisen kielenkäytön ja sosiaalisten käy-täntöjen kautta.

Analyysimenetelmänä diskurssianalyysi on hyvin kontekstisidonnainen, sillä ympäristöllä ja tilalla on aina vaikutus siihen, millaisena tuotettu kieli rakentaa sosiaalista todellisuutta. Kontekstin voi käsit-tää laajana sosiokulttuurisena kontekstina tai välittömänä tilannekontekstina. (Fairclough 1997, 71.) Yksittäinen kielenkäyttäjän ja viestintätilanne vaikuttavat osaltaan siihen, millainen kuva ilmiöstä muodostuu, mutta kokonaisuudessaan kielenkäyttö ei ole vain yksittäisen toimijan henkilökohtaisia valintoja. Siihen heijastuu aina myös yleisempiä käyttökontekstissa esiintyviä ja yhteiskunnassa rea-lisoituvia näkemyksiä ilmiöstä. Näin kielenkäytön mikrotaso yhdistyy yhteiskunnan ja historiallisen rakentuneisuuden makrotasoon. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009, 29–30.) Diskurssianalyysissä mer-kitysten rakentuminen voidaan nähdä janaana, jonka toisessa päässä merkitykset rakentuvat tilan-nesidonnaisena juuri nimenomaisena hetkenä tapahtuvaan toimintaan ja toisessa päässä osana kulttuurista jatkumoa (Jokinen ym. 2016, 269–270). Tässä tutkielmassa en koe tarpeelliseksi tehdä tarkkaa jakoa näiden välillä, sillä olen kiinnostunut uutisteksteissä rakentuvista merkityksistä kui-tenkin ymmärtäen ne osana laajempaa ajallista ja kulttuurista kontekstia. Tutkielmani sijoittuu näin ollen kyseisen janan puoliväliin.

Tilannesidonnaisuuden ja kulttuurisen jatkumon välisen pohdinnan lisäksi olen tarkentanut mene-telmällistä näkökulmaani tutustumalla Jokisen ja Juhilan (2016) esittelemään kriittisen ja analyyt-tisen diskurssianalyysin jakoon suhteessa omiin tiedonintresseihini. Kriittisessä diskurssianalyysissä lähtökohtana on useimmiten ennako-oletus joidenkin alistussuhteiden olemassaolosta ja tutki-

muksen tehtävä on tarkastella niitä kielellisiä käytäntöjä, joilla näitä suhteita oikeutetaan ja pidetään yllä. Analyyttinen diskurssianalyysi eroaa kriittisestä sen pyrkimyksellä suoraan aineistolähtöisyyteen, jolloin tutkija pyrkii olemaan mahdollisimman avoin aineistolle ja sieltä löytyville jäsenyksille. (Jokinen ym. 2016, 268, 301.) Vaikka kriittinen diskurssianalyysi onkin tyypillinen mediatutkimuksessa ja erityisesti uutistekstien diskurssien tutkimisessa, päätin valita analyttisen painotuksen aihepiiristäni johtuen. Järjestäytyneeseen rikollisuuteen ei välttämättä liity tiettyä, ongelmallista selviötä, jonka haluaisin purkaa. Kriittinen ja analyttinen diskurssianalyysi eivät silti sulje toisiaan yksiselitteisesti pois, joten käytän tutkimuksessani kriittisestä diskurssianalyysistäkin tuttua käsitteistöä liittyen representaatioihin, identiteetteihin ja suhteisiin (Jokinen ym. 2016, 302).

3.2 Representaatiot, identiteetit ja suhteet

Kriittisen diskurssianalyysin kehittäjän Norman Fairclough:n mukaan mediatekstien kielen analysoinnin avulla voi tarkastella samanaikaisesti niissä rakennettuja representaatioita, identiteettejä sekä suhteita. Tekstit siis samanaikaisesti representoivat yhteiskuntaa, rakentavat identiteettejä tekstin asianomaisille ja siihen osallistuville sekä muodostavat heidän välilleen suhteita. (Fairclough 1997, 14.) Kiinnitän huomion aineistossani juuri siihen, miten uutismedioissa representoidaan järjestäytyneen rikollisuuden ryhmiä (United Brotherhood), millaisia identiteettejä jengin jäsenille luodaan sekä millaisia suhteita osapuolten välille muodostuu tai muodostetaan.

Tutkielmassani tarkastelen kieltä representaatioina eli sosiaalisesti rakennettuna kuvauksena tapahtumista. Representaation käsitteellä voidaan tarkoittaa sekä esittämistä että edustamista. Representaatiot ovat välineitä, joiden avulla valitaan mitä kuvauksiin sisällytetään ja mitä jätetään pois. Kirjoittaja asettaa asioita ensisijaisiksi ja toissijaisiksi sekä ilmaisee niitä suoraan ja epäsuoraan. (Emt., 13.) Representaatiot vastaavat siis kysymykseen siitä, miten tai millaisin keinoin tietyt merkitykset ja esimerkiksi juuri identiteetit on teksteissä muodostettu.

Diskursiivisessa tutkimuksessa identiteetti voidaan määrittää minuuden yläkäsitteenä, joka tarkoittaa niitä ominaisuuksia, oikeuksia ja velvollisuuksia, joita yksilölle oletetaan (Jokinen ym. 2016, 45). Identiteetit rakentuvat kussakin diskurssissa ja puhettavassa omanlaisikseen eri merkityssystemien mahdollistaessa erilaisten minuuksien ja toimintojen esiin tulemisen (Edwards & Potter 1992, 78). Identiteettien osalta etsin jengiläisille uutisteksteissä erilaisin representaatioin rakennettuja tai rakentuvia identiteettejä, jolloin heidän median ulkopuolinen identiteettinsä jätetään tarkastelun ulkopuolelle. Erittelyn avulla jengiläisiä on mahdollista tarkastella eri konteksteissa realisoituvien

identiteettien kautta. Niiden kautta voidaan määritellä vaihtelevia käsityksiä liittyen esimerkiksi oikeuksiin, velvollisuuksiin ja ominaisuuksiin, joita toimija olettaa itselleen tai muut hänelle. (Jokinen ym. 2016, 44–45.)

Näiden representaatioiden ja identiteettien valossa tarkastelen lopuksi mahdollisia diskurssien sisäisiä valtasuhteita eli kenellä on puhevaltaa, ovatko kaikkien puheenvuorot tasa-arvoisessa suhteessa toisiinsa ja miten osapuolia määritellään suhteessa toisiinsa. (Emt., 85–86.) Mediatutkimuksessa vallan käsite on erityisen olennainen, sillä yhteiskunnassa kamppaillaan jatkuvasti siitä, ketkä tai millaiset toimijat, kuvat ja sanavalinnat saavat milloinkin edustaa ja esittää keitä tai mitä (Rossi 2015, 82). Suhteet ilmenevät esimerkiksi siinä, kuka määrittelee jengiläisten identiteettejä ja millaisia nämä määritellyt identiteetit ovat. Mielenkiintoista on myös, miten nämä identiteetit suhteutuvat toisiinsa nähden. Mutta kuten jo aiemmin totesin, pyrin tekemään päätelmiä suhteiden rakentumisesta vasta aineiston analyysin jälkeen. Diskurssianalyysin ollessa hyvin kontekstisidonnainen, tiedostan asemani tutkijana, jolloin kokemukseni, koulutukseni ja kulttuuritaustani sekä ennakkoletukseni ja tietoni aiheesta voivat vaikuttaa lukukokemukseeni ja näin ollen analyysiini.

Ensisijaisena tavoitteenani on siis kuvaus United Brotherhoodin representaatiosta mediassa eli siitä, millaisena järjestäytynyt rikollisuus ja jengiläisten identiteetit esitetään. Olen kiinnostunut siitä, millaisena identiteetit realisoituvat lukijoille. En siis pyri selvittämään, mitä järjestäytynyt rikollisuus tai asianosaisten identiteetit ovat median ulkopuolella. Aineistoni ollessa tiivis ja lyhyeltä aikaväliltä, en tavoittele kandidaatintutkielmassani myöskään tyhjentävää tai selittävää analyysiä, vaan pyrin tekemään eräänlaisen katsauksen aiheeseen ja siihen liittyvään uutisointiin.

3.3 Mediatekstien tulkinta

Tutkimukseni kohdistuessa mielipiteitä jakavan ilmiön uutisointiin, on tärkeää huomioida, ettei minäkään osapuolen puheenvuorot eivät ole niin sanotusti puhtaita. Toimituksen sanalliset ja rakenteelliset valinnat vaikuttavan paljon siihen, mistä puhutaan ja miten. Uutismediat eivät pelkästään välitä näkökulmia ja tapahtumia sellaisenaan, vaan myös tulkitsevat ja selittävät niitä ohjaten ihmisiä ajattelemaan asioista tietyllä tavalla. Juttujen tarkoitus voi olla varsinaisen tiedottamisen lisäksi myös esimerkiksi herättää tunteita tai viihdyttää, mikä vaikuttavat siihen, millaisia tekstejä kirjoitetaan ja julkaistaan. (Fairclough 1997, 120.) En siis analysoi eri näkemyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen sellaisenaan, vaan tiettyjen uutismedioiden tapoja esittää kyseistä ilmiötä ja sen eri näkökulmia.

Tiedottamiseen ja informointiin pohjautuvien uutisten ohella uutismedioilla on kuitenkin tilaa päättää, millaisia juttuja he haluavat julkaista uutiskriteerien ja lehden toimituksen linjan puitteissa, kuten vaihtelevia ilmiöjuttuja tai henkilöhaastatteluja. Uutismedioilla on siis jossain määrää valtaa esimerkiksi puheenvuorojen jakamisessa ja siinä, miten he asemoivat keskustelun osapuolia näiden toimituksellisten valintojen myötä. Erilaiset kontekstit ja asemoinnit mahdollistavat erilaisten minuuksien ja toimintojen esiin tulemisen, ja näin ollen vaikuttavat mahdollisesti puhetaipojen uskottavuuteen lukijan silmissä (emt., 44).

Toinen huomio liittyy uutismedioiden tapaan käyttää vakiintuneita, luotettavaksi määriteltyjä lähteitä, joita käytetään systemaattisesti sekä niin sanottujen faktojen lähteenä, että niiden vahvistajana. Esimerkiksi hallitus-, viranomais-, poliisi- ja asiantuntijalähteet määritellään tällaisiksi. Yhtälailla ryhmiä määritellään myös epäluotettaviksi lähteiksi, kuten esimerkiksi juuri rikollisia. Tutkielmani asetelma on siis jo lähtökohdiltaan jokseenkin epätasapainoinen toisen hallitsevan näkökulman edustaessa valtion viranomaisia. Poliisilla on tarkat viestintäkäytännöt, -ohjeet ja -strategiat, jotka ohjaavat uutismedioiden rikosuutisointia ja tiedottamista vahvasti (ks. Poliisin viestintä 2/2015). Viranomaispuheestakin on kuitenkin eriteltävissä erinäisiä faktuaalistamisstrategioita, joilla kuvatun tapahtuman tai asiailan totuusarvoa kasvatetaan suhteessa muuhun tietoon (Jokinen ym. 2016, 145–146). Koen niiden representaatioiden tarkastelun näin ollen yhtä lailla oleelliseksi.

Olellainen piirre uutismedioiden teksteissä on myös niiden yleisön joukkoluonteisuus ja viestinnän yksisuuntaisuus. Yleisön laajuus lisää uutismedioiden vaikutusvaltaa ja valtion kiinnostusta median hyödyntämistä kohtaan. Yleisöt tai esimerkiksi vastakkaiset näkökulmat eivät voi välittömällä palautteella vaikuttaa keskusteluun tai sen sisältöön. (Fairclough 1997, 57.) Uutistekstit voidaan näin ollen nähdä yksisuuntaisena pyrkimyksenä tiedottaa, viestiä ja vaikuttaa.

4. Aineisto

Käytän tutkimusaineistonani uutistekstejä liittyen liivijengi United Brotherhoodiin. Kyseinen järjestäytyneen rikollisuuden ryhmä on ollut uutisoinnissa erityisen pinnalla syksyn 2019 poliisioperaatioiden myötä. Tästä syystä rajaan aineistoni syyskuun 2019 aikana julkaistuihin uutisteksteihin. Aineistoni koostuu suomalaisten uutismedioiden Ylen, Helsingin Sanomien, MTV:n, Iltalehden ja Iltasanomien verkkouutisoinnista. Olen valinnut kyseiset mediat suuren lukijakunnan ja keskinäisen

vaihtelun vuoksi. Kyseiset uutismediat ovat olleet syyskuussa 2019 viisi Suomen luetuinta verkkosivustoa, kaikkien kuukausitavoittavuuden ollessa yli kolme miljoonaa (Finnish Internet Audience Measurement 2019). Mediat ovat vaihdellen sanomalehtiä, iltapäivälehtiä ja mediayhtiöitä, minkä vuoksi niiden uutiskriteerit ovat jossain määrin toisistaan poikkeavia (Jaakkola 2013).

4.1 Aineiston kuvaus

Aineistoni koostuu 32 uutistekstistä, jotka käsittelevät jollain tapaa United Brotherhoodia. Aineistossani olen ottanut huomioon kaikki syyskuun 2019 aikana valitsemisiani uutismedioissa julkaistut United Brotherhoodia koskevat julkaisut, jolloin tarkaksi ajalliseksi jakaumaksi muodostuu 6.9.–27.9.2019. Huomioitavaa on, että aineistoni on kerätty poliisioperaatioiden myötä selkeän media-kohun aikana, joka on hyvin todennäköisesti vaikuttanut uutisointiin, sen määrään ja laatuun. Tutkimukseni järjestäytyneen rikollisuuden uutisoinnista on siis hyvin kontekstisidonnainen eikä näin ollen täysin yleistettävissä syyskuun 2019 ulkopuolelle. Koen kuitenkin tutkimukseni avaavan case-tapauksen kautta uutismedioiden representoimisen tapoja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyen.

Olen kerännyt aineistoni uutismedioiden omien hakukoneiden avulla käyttäen hakusanoja: United Brotherhood ja järjestäytyneet rikollisuus. Valikoin aineistokseni selkeästi United Brotherhoodiin liittyvät tai niitä yksinomaan käsittelevät uutistekstit. Ylen uutisia on seitsemän, Helsingin Sanomien uutisia kuusi, MTV:n uutisia seitsemän, Iltalehden uutisia seitsemän ja Iltasanomien uutisia viisi. Uutistekstit on julkaistu vaihtelevasti toimittajan tai koko lehden nimissä, mutta valtaosassa on kuuluvissa myös viranomaisten ääni asiantuntijakommenttien muodossa. Osa uutisista on toisilleen lähes identtisiä johtuen Suomen Tietotoimiston (STT) uutisista, jotka ovat useiden tiedotusvälineiden käytettävissä. Otan tämän analyysissäni huomioon, mutta muuten en erittele STT:n uutisia muusta aineistosta. Tekstiaineistoni lisäksi olen tutustunut myös uutisiin sisällytettyyn videomateriaaliin, kuten poliisin tiedotustilaisuuteen ja uutismedioiden tekemiin asiantuntijahaastatteluihin, mutta en menetelmällisistä syistä käytä niitä varsinaisena aineistonani tässä tutkielmassa.

4.2 Uutistekstien genret

Juttutyypeiltään tekstit ovat vaihdellen perinteistä rikosuutisointia, suoraan poliisioperaatioihin liittyvää tiedottamista, kommentteja, haastatteluja sekä viihteellisempiä ilmiöjuttuja. Juttutyypit voivat olla osin myös päällekkäisiä, mutta karkeasti jaoteltuna perinteisiä uutisia on aineistossani 14,

ilmiöjuttuja 15, kommentteja kaksi ja henkilöhaastatteluja yksi. Journalismissa juttutyypit määrittelevät kirjoittajan aseman objektiivisena tai subjektiivisena sekä usein myös tyylin. Myös lukijan on tärkeää tunnistaa juttutyypin perusteella, onko teksti tarkoitettu faktatiedoksi vai esimerkiksi kantaaottavaksi mielipiteeksi. Valtaosa aineistoni teksteistä on uutisia, ilmiöjuttuja tai henkilöhaastatteluja, jotka ovat kaikki luokiteltavissa faktaperusteisiksi juttutyypeiksi. Aineistostani löytyy kuitenkin myös muun muassa eri tahojen kommentteja, jotka voidaan nähdä mielipiteellisesti painottuneiksi. (Jaakkola 2013, 173.) Faktaperusteisiksi juttutyypeiksi luokiteltavien uutistekstien representaatioiden tarkastelu on tutkimuksellisesti kiinnostavaa, sillä mitä faktuaalisempaa tekstin kieli on, sitä helpompi on saada lukijat vakuuttuneiksi kuvatun asiantilan tai tapahtuman todenperäisyydestä (Jokinen ym. 2016, 293).

Aineistoni juttutyypeissä on olennaista kiinnittää huomiota niiden genreen eli lajityypillisiin piirteisiin niiden määrittäessä kielenkäytön normeja ja säännönmukaisuuksia kussakin sosiokulttuurisessa kontekstissa. Uutinen on tiedottava perusjuttutyyppi, joka ei saa sisältää kirjoittajan omia mielipiteitä, arvottavia lauseita tai piilokannanottoja (Jaakkola 2013, 197). Ilmiöjuttu puolestaan on ajankohtaisjuttu, joka perustuu taustoittavana juttutyypinä näkökulman kehittelyyn. Ilmiöjutuissa pureudutaan johonkin ajankohtaiseen kysymykseen, ilmiöön tai prosessiin lehden konseptiin sopivasta, toimittajan valitsemasta näkökulmasta. (Em., 192.) Henkilökuvalla/-haastattelulla tarkoitetaan jonkun ajankohtaisen tai kiinnostavan ihmisen muotokuvaa, jossa henkilö pääsee itse ääneen, mutta mukana on mahdollisesti myös toimittajan omia havaintoja. Henkilöjutussa henkilö on tarkoitus esittää positiivisessa valossa, eikä jutussa esitetä kritiikkiä tai kyseenalaisteta henkilön toimintaa. (Em., 211.) Aineistoni henkilöhaastattelussa huomioitavaa on, että kyseessä on United Brotherhood jengipomon haastattelu.

Journalistiset valinnat ja genret korostavat representaatioiden tutkimuksessa erityisesti sitä, miten erilaiset juttutyypit paitsi kehystävät uutisen ilmiötä, ne myös määrittävät, mistä mediassa puhutaan. Medialla on kyky suunnata yleisön huomio joihinkin erityisiin ongelmiin tai kysymyksiin, ja näin ollen ohjata yleisön mielipiteiden muodostumista. (Kunelius 2003, 142.) Näin ollen ne myös tavalansa ohjaavat diskurssien syntymistä. Tutkimuksessani erityisen mielenkiintoiseksi koen aineistoni ilmiöjutut, sillä ne kertovat, millaiset aiheet ja näkökulmat ovat kelvanneet julkaistaviksi eri uutismedioissa. Ilmiöjutut voivat olla myös kieleltään värikkäämpiä suhteessa perinteisiin uutisjuttuihin, joissa kielenkäytön mahdollisuudet ovat perinteisesti kapeammat (Jaakkola 2013).

Aineistoni uutistekstit on kerätty kaikille saatavilla olevilta, julkisilta verkkosivustoilta. Olen pohtinut, onko jutuissa esiintyvien tahojen tai henkilöiden anonymisointi aiheellista, mutta koen tutkimuskysymyksen kannalta eri toimijoiden erittelyn olevan tarpeen. Uutisissa esiintyvät tahot ovat julkisia toimijoita tai haastatteluja antaessaan tietoisia kommenttiansa julkisuudesta, joten en koe tahojen nimeämisessä olevan eettistä ristiriitaa, vaikka osa kommenteista on henkilöitävissä.

5. Analyysi

Tutustuttuani media- ja diskurssianalyttiseen menetelmäkirjallisuuteen, aloitin varsinaisen aineiston analyysin tiivistämällä ja luokittelemalla aineistoa pienempiin kokonaisuuksiin, jotta tekstimassa olisi helpommin käsiteltävää ja hallittavaa. Ensimmäisellä kerralla jaoin aineistoni tekstit orientaation eli pääfokuksen mukaan esimerkiksi rikollisten sosiaaliset suhteet tai syrjäytymisen teemat. Näiden myötä pyrin tunnistamaan aineiston teksteistä erilaisia, hienojakoisempia merkitysluokkia toistuvuuksien, erojen ja yhtäläisyyksien kautta. Jokaiselle uutiselle tein myös koodikortin, jonka alle kirjasin tutkimusprosessin aikana kyseiseen uutistekstiin liittyvät teemat, huomiot ja merkityksenannot. Varsinaisten diskurssien eli puhetapojen jaottelu oli useiden lukukertojen seurausta, jotka tarkensivat analyysiä kukin kerrallaan (Pöytä, Järviluoma & Vakimo 2010, 338–340).

Tässä osiossa avaan aineiston analyysini Norman Faircloughin määrittelemän kolmijaon mukaisesti representaatioiden, identiteettien ja suhteiden tarkastelun kautta, jolloin olen myös lähestynyt aineistoani kolmesta eri näkökulmasta – tutkimuskysymys kerrallaan. Ensin olen tarkastellut aineistoa miten-kysymyksen kautta, eli millaisin representaatioin järjestäytyneistä rikollisryhmistä puhutaan. Sen jälkeen olen siirtynyt tarkastelemaan jengiläisille muodostettuja identiteettejä, joihin aineiston analyysini painottuu. Lopuksi peilaan löytämiäni identiteettidiskursseja toisiinsa sekä eri uutistekstien osapuolten välisiin suhteisiin eli toisin sanoen siihen, miten puheäännet uutisteksteissä suhteutuvat toisiinsa. Tutkielmani lähtöoletuksena on, että aineistosta on löydettävissä sellaisia yksittäisissä tilanteissa rakennettuja representaatioita ja puhetapoja, jotka käyvät vuoropuhelua laajempien kulttuuristen merkitysten kanssa. Yksilölliset puheet ja niiden sisältämät merkitykset ikään kuin sulautuvat analyysin myötä osaksi yleisempiä diskursseja, joiden avulla sosiaalista todellisuutta luodaan ja tuotetaan (Ilmonen 2001, 110). Näin kokoa analyysilläni siis vastauksen siihen, millainen kuva järjestäytyneistä rikollisryhmistä uutisteksteissä muodostuu.

5.1 Representaatiot

Tässä kappaleessa avaan yleisellä tasolla aineiston representaatioita eli uutistekstien kielellisiä ja rakenteellisia valintoja, jotka ovat vaikuttaneet siihen, millainen kuva järjestäytyneistä rikollisryhmistä ja niiden jäsenistä mediassa muodostuu. Representaatioita voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta rajauksesta ja teoreettisesta viitekehuksesta riippuen. Pekka Pälli toteaaakin väitöskirjassaan, kuinka diskurssianalyysi on antanut kielen tutkimukselle vain suunnan mihin katsoa, ei juuri-kaan varsinaisia työkaluja (Pälli 2002, 27). Vaihtoehtojen laajuuden ja tilan rajallisuuden myötä varsinainen representaatioiden kielentason analyysi on tässä tutkielmassa melko kevyt, mutta kuitenkin olennainen osa sitä. On tärkeää paikantaa tapoja, joilla puheäänien keskinäisiä suhteita säädel-
lään. Karkeasti jaoteltuna aloitan representaatioiden analyysini tuomalla esiin tekstin implisiittiset puolet eli kirjoittamattomat alkuoletukset, sen jälkeen avaan viranomaispuheen representaatioita, sanavalintojen merkitystä ja lopuksi erilaisia tekstistä nousevia toimijatyyppejä.

Aineiston tarkastelu on loogista aloittaa lähestymällä tekstien alkuoletuksia, sillä nämä lausumattomat merkitykset asemoivat lukijan ymmärtämään tekstiä aiempien lähtöoletusten pohjalta (Fairclough 139-140). Aineistoni uutisteksteissä tällainen yhteinen käsitys on niiden tavassa käsitellä jengiläisiä ennen kaikkea *heinä* eli selkeästi muista poikkeavana ulkoryhmänä. United Brotherhood esitetään vahvasti *meistä*, tavallisista ihmisistä, eroavina. Heidän elämäntapansa, tavoitteensa ja ihmissuhteensa esitetään pääosin yhteiskunnan käytäntöjen vastaisina ja ongelmallisina. Uutisteksteissä on läsnä käsitys siitä, millainen on ideaali kansalainen, eivätkä jengiläiset mahdu siihen. Uutisteksteissä ei esimerkiksi tuoda esiin, että jengiläisetkin käyvät ruokakaupassa, vaan heidät tuodaan esiin nimenomaan erojen kautta, kuten laittomien aseiden ja huumeiden hallussapitäjinä. Poikkeus tähän on ennen poliisiviranomaisten tiedotustilaisuutta julkaistu jengipomon haastattelu, jossa hänet representoidaan tavanomaisempana henkilönä ja kerrotaan esimerkiksi käyneen lähileipomossa (HS 6.9.) Kyseisessä jutussa puhutaan myös aineiston ainoana poikkeuksena jengiläisistä *meinä* eli sisäryhmänä ulkoryhmän lisäksi jengipomon päästessä laajemmin ääneen. Kuitenkin myös kyseisessä haastattelussa tuodaan esiin viranomaisnäkökulma ja järjestäytyneen rikollisuuden ongelmallisuus muin tavoin. Jengipomo kertoo muun muassa toivovansa, että suvun rikoskierre loppuu omaan poikaan. ”Se on ihan mukavaa, että hän on tämän yhteiskunnan normeissa ja raameissa edelleen”, hän kertoo haastattelussa. Voi siis sanoa, että jokaisen uutisen alkuoletuksena on, että liivijengiin kuuluminen poikkeaa sosiaalisesti hyväksytystä,

legitiimistä tavasta olla yhteiskunnassa, ja se on asiatala, joka vaatii muutosta. Aineiston uutistekstien yhteinen tapa lähestyä järjestäytyneitä rikollisuutta antaa niille pohjan, jolloin jo siihen viittaaminen oikeuttaa muutoksen vaatimisen tilanteeseen (Jokinen ym. 2016, 278).

Alkuoletuksen paikantamisen jälkeen aineistosta on löydettävissä laajempi kirjo erilaisia puhetapoja, jotka poikkeavat toisistaan esimerkiksi ongelman vakavuuden tai syiden perusteella. Osa puhetavoista saattaa valtasuhteita tarkastellessa saada vahvemman jalansijan kuin toiset ja päästä itsestään selvänä pidetyn sekä vaihtoehtoisia näkemyksiä vaientavaan asemaan. (Emt., 36, 53.) Kuten jo aiemmin tässä tutkielmassa tuotiin esiin, aineiston puheenvuoroissa suuressa osassa ja jo lähtökohtaisesti tällaisessa etuoikeutetussa asemassa ovat viranomaiset. Yhtä lukuun ottamatta jokaisessa uutisessa on haastateltavana jokin viranomaistaho, useimmiten Keskusrikospoliisin tai Rikosseuraamuslaitoksen asiantuntijaedustaja. Tyypillisiä ovat myös suorat lainaukset ja viittaukset Poliisin tiedotustilaisuudesta 9.9.2019. Viranomaisten puheenvuorot ovat vakuuttavia jo tietyn aseman puolesta, mutta niistä on löydettävissä myös useita kielellisiä vaikuttavuuden keinoja. Viranomaiset vetoavat uutisteksteissä paljon sosiaalisiin normeihin ja vaikeasti kumottaviin yhteiskunnallisiin periaatteisiin, kuten lakiin, perusoikeuksiin ja turvallisuuteen. Kommenttien itsestäänselvyys perustuu näin tietynlaiseen yhteiseen, enemmistön jakamaan käsitykseen (Edwards & Potter 1992, 108).

”United Brotherhoodin toiminta on myös vielä enemmän lain ja hyvien tapojen vastaista kuin PVL:n ottaen huomioon yhdistyksen toiminnassa tehtyjen rikosten määrä ja vakavuus, rikollisen menettelyn pitkä kesto ja valtakunnallinen laajuus.” (Iltalehti 11.9.2019)

Viranomaiset myös kvantifioivat paljon kommentteissaan, eli määrällistävät jengiläisten tuomioita, tehtyjä rikosilmoituksia, takavarikoituja aseita ja huumeiloja täsmällisiin lukuihin. Suurilla, tarkoilla luvuilla viranomaiset konkretisoivat piilossa olevan ilmiön näkyvään, helposti sisäistettävään muotoon.

”Vuoden 2013 toukokuussa poliisi takavarikoi Jaatisen kotoa huumeita ja 47 ampuma-asetta. Joukossa oli 11 konepistoolia ja seitsemän rynnäkkökivääriä.” (HS 6.9.2019)

Viranomaiset esittävät asiat myös lähtökohtaisesti hyvin vaihtoehdottomina tukeutuen edellä esitettyyn alkuoletukseen teksteissä. Kuten aiemmin totesin, ongelmaan on helpompi esittää suoria ja ehdottomia ratkaisuja, kun se on yhteisesti tunnistettu. Esimerkiksi uutisteksteissä esitetyt ilmaisut *todellisuudessa*, *ehdottomasti* ja *tietenkin* korostavat viranomaisten asemaa faktatiedon

tuottajina. Puheenvuorojen vakuuttavuus ei kuitenkaan ole luettavissa pelkästään sana- tai lausetasolta, vaan laajemmista kokonaisuuksista, toistuvuuksista ja yhteyksistä (Jokinen ym. 2016, 149–150).

Viranomaispuheen ohessa myös toimituksen valinnoissa esiintyy sävyttyneempiä sanavalintoja. Esimerkiksi sanaparit raskaasti aseistautunut ja sotilaallisesti järjestäytynyt esiintyvät hyvin suuressa osaa United Brotherhoodista kertovissa uutisissa. Sekä viranomaiset että toimittajat käyttävät myös paljon ääri-ilmaisuja ja superlatiiveja, kuten pelottavin, vaarallisin, väkivaltaisin, vaikutusvaltaisin, jättioperaatio, harvinaisen iso, pakottava yhteiskunnallinen tarve ja historiallisesti ennennäkemätön. Ilmiöjuttujen ja esimerkiksi jengiläisen henkilöhaastattelun kieli on perinteisiä uutisjuttuja monipuolisempaa ja värikkäämpää. Myös iltalehtien ja perinteisten sanomalehtien representaatioissa on havaittavissa tietynlainen sävyero. Iltalehdet ottivat enemmän vapauksia esimerkiksi adjektiivivalinnoissa ja käyttivät shokeeraavampia otsikoita. Tämä ero oli tosin ehkä jossain määrin odotettavissa medioiden uutiskriteereiden perusteella (ks. Jaakkola 2013).

”Kylmäävä nauhoite kertoo, miten United Brotherhood peri tekaistua velkaa – tällaisia rikoksia poliisin jättioperaatio on paljastanut” (Ilta-Sanomat 13.9.2019)

Viimeinen huomioni uutistekstien representaatioista liittyy toimijatyyppeihin, joilla jengiläisistä puhutaan. United Brotherhoodista ja siihen liittyvistä henkilöistä puhutaan hyvin usein jenginä ei jengiläisinä. Toimijana on usein jengi yksikkönä, vaikka kirjoitettaisiin yksittäisistä tapahtumista tai yleisistä toimintamalleista. Jengiläisistä puhutaan harvemmin, mutta niinkin tapahtui. Tämän myötä jengiläiset näyttäytyvät helposti homogeenisenä ulkoryhmänä eli laaja ryhmä nähdään muuttumattomana yksikkönä (Brown 2010, 50). Diskursiivisen analyysin kautta ajateltuna uutistekstien puhe *heistä* siis niin sanoen rakentaa mielessämme *heitä*. Jengiläiset esitetään yksilöinä lähinnä uutisissa, joissa kerrotaan yksittäisistä rikostapauksista tai heidät esitetään jengin uhreina. Tässäkin yhteydessä tosin jengiläisten pelotteena on *jengi* eivätkä *muut jengiläiset*.

”Jengin valta-asema perustuu muun muassa siihen, että se on osoittanut olevansa valmis käyttämään rankkaa väkivaltaa organisaation tavoitteiden saavuttamiseksi.” (YLE 12.9.)

Useissa uutisteksteissä toimija ja tekijä kadotetaan lauseista jopa kokonaan käytettäessä passiivia. Kun tekijät esitettiin passiivissa, teksti ohjaa ilmiön representaatioita tiettyyn suuntaan hämärtäen toimijan roolin (Fairclough 143–, 147–148). Toimijuutta ei jaeta uutisteksteissä siis vain varsinaisia puheenvuoroja jakamalla, vaan myös lausetason representaatioin.

”UB:n väkivaltaista mainetta käytettiin hyväksi kovaotteisessa velkojen tai UB:n määräämien ”sakkojen” perinnässä. Kerran perittävän kotiin mentiin kirveellä ovi hajottamalla.” (Ilta-Sanomat 13.9.)

”Todellisuudessa järjestää kontrolloidaan väkivallan uhalla.” (Helsingin Sanomat 11.9.)

5.2 Identiteetit

Uutistekstien vaihtelevissa konteksteissa jengiläiselle rakentuu useita minän merkityksiä, ja sama fyysinen toimija voidaan nähdä useissa eri toiminnallisissa positioissa. Identiteetit kuvaavat esimerkiksi minän mahdollisuuksia ja toiminnan rajoituksia, joita eri toimijat tai he itse itselleen määrittelevät. (Jokinen ym. 2016, 44.)

Olen tunnistanut aineistostani neljä eri identiteettiluokkaa eli toisin sanoen puhetapaa, joilla järjestyneen rikollisuuden jäsenistä puhutaan. Olen tunnistanut kyseiset puhetavat huomattavan toistuvuuden sekä keskinäisen poikkeavuuden perusteella. Puhetapoja ovat rakentaneet vaihtelevasti eri toimijat, kuten toimittajat, viranomaiset, erityisasiantuntijat sekä jengiläiset itse. Ne ovat osittain toisiaan poissulkevia, mutta esiintyvät myös päällekkäisinä. Kyseiset identiteettirepertuaarit ovat lainvastaisuus, veljeys, vaihtoehdottomuus ja uhrius.

5.2.1 Lainvastaisuus

”UB on 10 toimintavuotensa aikana päässyt kasvamaan maan pelätyimmäksi, aseistautuneeksi ja väkivaltaisimmaksi rikollisorganisaatioksi.” (IL 11.9.2019)

Lainvastaisuuden puhetapa on jengiläisille rakennetuista identiteeteistä ehdottomasti vallitsevin ja esiintyy aineistossa useimmiten. Lainvastaisuuden puhetapaan liittyvät kaikki viittaukset jengiläisten rikolliseen toimintaan, joita esitetään muun muassa kattavina rikostilastoina ja esimerkkeinä suoritetuista rikoksista, kuten huumekaupoista ja laittomista velanperinnöistä. Aineistossa esitetään liivijengiä sotilaallisesti organisoituneena järjestönä tiukan hierarkian ja raskaan aseistautuneisuuden perusteella. Hyvin suuri osa aineiston uutisteksteistä alkoi vastaavan kaltaisella kuvauksella United Brotherhoodin rikollisesta historiasta ja annetuista tuomioista.

”Lahden UB:ssa vaikuttava mies väijyi yöllä kerrostalon luona konepistoolin kanssa. Kun kohteeksi aiottu henkilö tuli ovelle, hän ampui sarjatulella 18 laukausta.” (IS 13.9.2019)

Lainvastaisuuden puhetapaan kuuluu myös läheisesti kuvaukset jengiläisten vaarallisuudesta ja väkivaltaisuudesta. Väkivaltaisuudesta puhutaan aineistossa suoraan, ja sen todetaan useasti olevan jengien vahva työkalu. Se tuodaan monissa yhteyksissä esiin myös rivien välistä puhuttaessa esimerkiksi jengin menneisyydestä, toimintamalleista tai aseistautuneisuudesta. Uutisteksteissä kuvataan, kuinka jengin toiminnassa käytetään raakaakin väkivaltaa, mutta merkittävä osa jengin toimintaa ja kuvaa on myös pelkkä uhka mahdollisesta väkivallasta. Aineistosta käy ilmi, kuinka jengiläisiä pelätään ja tulee pelätä, ja tähän jengiläiset uutistekstien mukaan pyrkivätkin. Liivit ja järjestön tunnukset liitetään uutisteksteissä läheisesti uhkailuun ja pelon ilmapiirin luomiseen, jotka niin edelleen auttavat rikollisessa toiminnassa. Uutisteksteissä poliisi esittää jengin värien käyttämisen viestinä siitä, että on käytännössä valmis käyttämään väkivaltaa ja koko United Brotherhood on konfliktitilanteessa jäsenensä rinnalla. (IS 11.9.2019.) Joissain uutisteksteissä tuotetaan myös vastaavanlaista pelon ilmapiiriä. Yhdessä uutisessa viranomaisedustaja toteaa tavallisella kansalaisella olevan suurikin riski joutua järjestäytyneen rikollisuuden uhriksi esimerkiksi yöelämässä. Hän esittää ”poloisen uhrin olevan aika yksin siinä”, jos joutuu tekemisiin liivijengin kanssa. (MTV 15.9.2019.) Uutisissa tuodaan myös vahvasti esiin United Brotherhoodin ongelmallisuus ja vaarallisuus vankiloissa. Osassa uutisista esitetään tiiviitä, mutta yksityiskohtaisia kuvauksia United Brotherhoodin jäsenten rikoksista tai uhkaavasta toiminnasta, kuten tekaistujen velkojen perimisestä jengiliivit päällä.

”Tapaamiseen BU-hupparissa tullut mies vaati opiskelijalta 500 euroa korvausta tai hän tekisi opiskelijaan ’reiän’.” (IS 13.9.2019)

”Viime kesän aikana kuusi Riihimäen vankilan vartijaa joutui väkivallan kohteeksi työssä ja vapaalla. Lännen Median lähteiden mukaan viisi pahoinpitelyistä oli UB:n järjestämiä, ja järjestöä epäillään myös kuudennen tilaajaksi.” (YLE 10.9.2019)

Jengiläiset nähdään lainvastaisuusrepertuaarissa myös hyvin viranomaisvastaisina, mikä ilmenee uutistekstien mukaan sekä puheina että tekoina. Aineistossa on yllä esitetyn lainauksen kaltaisia mainintoja konkreettisista teoista viranomaisia vastaan, mutta myös jengiläisten puheenvuoroissa viranomaiset koetaan ongelmien todellisina aiheuttajina esimerkiksi vankilajärjestelyjen ja -

sijoitusten perusteella. Viranomaisvastaisuus ilmenee uutisteksteissä Poliisin lisäksi erityisesti Rikosseuraamuslaitosta ja vankiloiden henkilökuntaa kohtaan.

"[Jengiläisen] mielestä virkavallan puheenvuorot UB:n vallasta ovat liioiteltuja." (Toimittaja jengipomon näkökulmasta, HS 6.9.)

Lainvastaisuuden puhetapa vastaa kokonaisuudessaan kysymykseen siitä, mitä ja millaisia jengiläiset ovat. Tätä puhetapaa esittävät pääasiassa eri viranomaiset, kuten Keskusrikospoliisi ja Rikosseuraamuslaitos asiantuntijoinen. Tämä on myös median yleinen tapa puhua järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvista jengiläisistä, ja käsitys lainvastaisuudesta elää aineistossa hyvin vahvasti vähintään muiden puhetapojen taustalla.

5.2.2 Veljeys

"Jäseniä autetaan jaloilleen päästyään vankilasta, koska yhteiskuntaa tämä ei juuri kiinnosta." (Sitaatti UB:n nettisivuilta, YLE 11.9.2019)

Toisen puhetavan voidaan nähdä olevan vastine edellä esitellylle lainvastaisuusdiskurssille, sillä juuri veljeydellä ja yhteenkuuluvuudentunteella jengit ovat usein perustelleet yhdessäoloaan ja pyrkimään näin oikeuttamaan toimintaansa (Mölsä 2009, 249). Veljeysdiskurssi on siis jengiläisten oma liivijengiin ja sen jäsenistöön yhdistetty idealisoiva itseymmärrys. Tähän liittyy aineiston teksteissä puhe yhteenkuuluvuudesta ja siihen liittyvästä veljeyden tunteesta eli jengin kokemisesta jonkinlaisena perheenä. Diskurssiin kuuluu vahvasti uhrautuminen toisten jengin jäsenten puolesta ja ryhmän edun käsittämisenä ennen yksilön etua. Uutisteksteissä tuodaan esiin, kuinka jengiläisyys on vahva osa jengiin kuuluvien identiteettiä ja erityisesti liivit päällä ollaan ensin jengin jäseniä, vasta sen jälkeen yksilöitä (MTV 15.9.).

"United Brotherhood korostaa veljeyttä voimakkaasti omassa toiminnassaan. Se onkin ilmoittanut toiminnan tarkoitukseksi 'olla veljeskunta ja tukea jäseniä heidän ollessaan vankilassa.'" (Ilta-Sanomat 11.9.2019)

"United Brotherhoodin jäsenet pyrkivät auttamaan vankilassa olevia jäseniään kaikin keinoin riippumatta siitä, mitä rikoksia he ovat mahdollisesti tehneet." (Helsingin Sanomat 12.9.2019)

Myös veljeyden puhetapa vastaa kysymykseen siitä, mitä on jengiläisyys ja miksi jengiläiset ovat

yhdessä. Se tulee esiin lähinnä United Brotherhoodin omissa puheenvuoroissa ja kommenteissa, mutta siihen viitataan usein myös uutismedioiden omissa teksteissä tai asiantuntijakommenteissa. Tällaisissa toisen käden viittauksissa idea veljeydestä jää kuitenkin usein vain maininnaksi United Brotherhoodin omasta näkemyksestä, ja asettuu näin ollen hyvin erilaiseen valoon kuin jengiläisten omissa puheenvuoroissa. Viranomaisten puheenvuoroissa veljeyteen viitataan ennemminkin osana rikollista toimintamallia, kuin toiminnan syynä ja perustana. Aineiston teksteissä on avattu esimerkiksi sitä, kuinka jengi auttaa vankilassa istuvia jäseniään laittomin ja laillisin keinoin muun muassa salakuljettaen tavaroita tai avustamalla rahallisesti. Jengiläisten kerrotaan myös saaneen jengiltä käyttöönsä esimerkiksi auton tai vuokra-asunnon vapauduttuaan. (HS 12.9.2019.) Toisessa uutistekstissä vankilanjohtaja tuo jengiläisten saaman vankilan jälkeisen avun esiin seuraavalla tavalla: ”Aika moni on sanonut, että he haluaisivat irtautua ja lähteä [jengistä]. Mutta sinä päivänä, kun he ovat pihalla, siinä on parikymmentä liiviäijää vastaanottamassa.” (HS 6.9.2019.) Näin yhteenkuuluvuus ja veljeys esitetään ennemminkin rikollisjärjestön sisäisen itsekontrollin välineenä.

”Risen mukaan on tärkeä ymmärtää, miten itsekeskeistä United Brotherhoodin toiminta on ja miten jengi käyttää muuta vankilayhteisöä hyväkseen.” (Iltalehti 17.9.2019)

”United Brotherhoodin korostama veljeys ei ulotukaan organisaation ulkopuolelle.” (Helsingin Sanomat 12.9.2019)

Viranomaisten puheenvuoroissa yhteisöllisyyden puhetapa esiintyy usein myös edellä mainitulla tavalla kielteisessä valossa. Silloin korostetaan rankan itsekontrollin lisäksi nimenomaan jengin oman edun korostamista muiden toimijoiden kustannuksella. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa (12.9.2019) kirjoitetaan asiantuntijalausuntoon perustuen ”kaikkien United Brotherhoodin tai sen ystäväjengien ulkopuolisten henkilöiden olevan vapaasti jengin jäsenten hyväksikäytettävissä”. Jengin voimakas yhteenkuuluvuus ja veljeys esitetään näin uhkana muiden turvallisuudelle.

5.2.3 Vaihtoehdottomuus

”Tämähän on maailman rankin ammatti. Ei äkkiseltään tule mieleen mitään kuluttavampaa ja väsyttävämpää hommaa kuin tämä. Mutta on pelattava niillä korteilla, mitä on annettu.” (Jengipomo, Helsingin Sanomat 6.9.2019)

Kolmas puhetapa jengiläisten identiteeteistä on jengiläiset vaihtoehdottomina. Tällä tarkoitetaan tietynlaista rajallisuutta yksilön omissa elämänvalinnoissa ja niin sanottua kohtaloa kuulua jengiin. Jengiläisyys on valinnut heidät, eikä muuta vaihtoehtoa ole. Tämä käy aineistosta ilmi esimerkiksi

puheena sukupolvien ylisestä elämäntapakieriteestä ja miesten välisen toveruuden vaalimisesta. (HS 6.9.2019.) Jengiin ollaan saatettu liittyä alun perin esimerkiksi siitä syystä, ettei ole haluttu loukata jengiin kuuluvaa kaveria tai kieltäytymisestä olisi aiheutunut ongelmia. Jäsenyyden myötä se näyttäytyi kuitenkin elämäntapana, josta ei ole paluuta. Aineistossa jengijäsenyys nähdään hyvin pysyvänä, ja jengistä irtautuminen koetaan epätodennäköiseksi tai vähintään erittäin vaikeaksi jengiläisten identiteetin ollessa hyvin vahvasti sidoksissa kyseiseen elämäntapaan (YLE 11.9.2019). Viranomaisten puheessa on kuitenkin havaittavissa myös mahdollisuus yksilön muutokseen, joskin sen todetaan olevan hyvin haastavaa.

”Monesti jengiin liittyneiden ihmisten koko sosiaalinen verkosto, ja koko elämä työpaikoista ja asunnoista lähtien on sidoksissa jengiläisyyteen.” (MTV 11.9.2019)

”Jos koko aikuisiän identiteetti on perustunut rikosten tekemiseen ja rikolliseen jengi-identiteettiin, muutos saattaa viedä vuosia.” (YLE 11.9.2019)

Kuten veljeyden puhetapaan, myös vaihtoehdottomuuteen jengiläisenä liittyy vahvasti puhe jengin edusta ennen yksilöä. Jengin jäsenenä on toimittava jengin sääntöjen mukaisesti erinäisten sanktioiden uhalla. Ylen uutisessa uuden jengiläisen todetaan jengiin liittyttyään menettävän vallan omaan vapaaseen tahtoonsa (YLE 11.9.2019). Yhteisten sääntöjen ja sisäisen kurin esiin tuomisen lisäksi uutistekstien representaatioiden myötä jengiläiset näyttäytyvät entistä enemmän toistensa kanssa hyvin samankaltaisina. Jengistä puhuttiin homogeenisenä, muuttumattomana yksikkönä, ja jengiläisten ajateltiin jakavan samat ajatus- ja toimintamallit toistensa kanssa.

Puhetapa liittyy siis läheisesti siihen, miksi jengiläisistä on tullut jengiläisiä ja miksi he ovat sitä yhä. Se korostaa myös jengiläisten homogeenisyyttä suhteessa toisiinsa ja antaa kapean kuvan yksittäisen jengiläisyyden toimijuudesta. Vaihtoehdottomuutta tekevät näkyväksi toimittajien representoimina sekä viranomaiset että jengiläiset itse. Kyseistä puhetapaa ylläpitävät erityisen voimakkaasti myös uutistekstien sanavalinnat ja lauserakenteet, joilla jengiläisistä puhutaan. Tällaisia ovat esimerkiksi edellisessä luvussa mainittu passiivin käyttö ja ulkoryhmän esittäminen yhtenäisenä.

5.2.4 Uhrius

”Rikollinen liivijengi imaisee uuden jäsenen mukaan toimintaansa ja alistaa hänet työskentelemään jengin puolesta.” (Keskusrikospoliisi, YLE 11.9.2019)

Neljäs identiteetti-tiluokka on jengiläiset jengin uhreina. Se on aiemmista hieman poikkeava puhetapa, jota esiintyy aineistossa kuitenkin huomattavan paljon. Siihen liittyy merkittävästi puhe jengin alistavasta hierarkiasta, jonka myötä jengiläiset menettävät vallan omaan tahtoonsa ja ovat ”sotilaallisesti järjestäytyneen” jengin armoilla. Aineistossa puhuttiin uusien jengiläisten hyväksikäytöstä esimerkiksi pikavippien tai pöytälaatikkoyritysten muodossa, joiden avulla heitä voidaan myöhemmin kontrolloida tarpeen mukaan (YLE 11.9.2019). Jengijäsenyyden kuvataan tuovan jäsenen ja hänen lähipiirinsä elämään turvattomuutta, pelkoa ja uhkaa. Aineistossa myös läheisten kuvataan kärsivän jengien raa’asta toiminnasta.

”Rikollisjengin toimintamalli on kuin pyramidi, jossa hyöty valuu johdolle. Mitä alempana pyramidissa olet, sitä enemmän joudut tekemään rikoksia jengin hyväksi ja riski päätyä vankilaan tai väkivallan uhriksi kasvaa.” (MTV 11.9.2019)

”Osa rikollisiin moottoripyörä ja- ja liivijengeihin ajautuneista haluaa päästä irti rikollisesta elämästä. Ajatus jengistä irtautumisesta saattaa tulla mieleen esimerkiksi silloin, kun jengiläinen joutuu istumaan vankilaan tai ottamaan vastuuta johtajiensa tekemisistä.” (YLE 11.9.2019)

Uhriuden puhetapaan liittyy paljon puhetta jengistä irtautumisesta. Viranomaiset pyrkivät auttamaan jengiläisiä irtautumaan erilaisten exit-ohjelmien kautta. Jengiläiset nähdään toivottomina ja alistettuina, jotka kaipaavat pelastusta. Aineistossa esitettiin viranomaisten taholta myös jengiläisten ja heidän läheistensä representoituja näkemyksiä irtautumiseen liittyen. Useissa tilanteissa irtautuminen on toivottu, mutta epätodennäköinen ja jossain määrin haitallinen vaihtoehto. Useassa aineiston tekstissä jengin todetaankin olevan vaarallisin paikka jengiläiselle itselleen. Jengiläiset nähdään henkilöinä, joita halutaan ja ollaan valmiita auttamaan.

”Kova fyysinen uhka, sosiaalinen eristäminen, mustamaalaus ja taloudelliset ongelmat vaikeuttavat irtautumista. Jengeissä pyritään pitämään mahdollisimman kovaa kuria. Halu irtautumiseen on kuitenkin monella hyvin suuri. Kyse on siitä, miten henkilökohtaisia riskejä saataisiin pienennettyä niin paljon, että vanki uskaltaisi tämän päätöksen tehdä.” (Iltalehti 9.9.2019)

Mielenkiintoinen rakenteellinen seikka uhriuden puhetavassa on jengiläisten yksilöiminen. Kun jengiläiset esitetään uhreina, heidät erotetaan muusta jengistä. Heidät nähdään yksilöinä, niin sanotusti pohjimmiltaan hyvinä tyyppinä, jotka ovat vain joutuneen väärään seuraan. Heidän henkilökohtaisista haluistaan ja motiiveistaan sekä esimerkiksi heidän perheistään saatetaan puhua. Uutisteksteissä kirjoitetaan tunteista ja jengiläisten ihmissuhteista jengin ulkopuolella. Jengiläisiä tuodaan näin tietyllä tavalla lähemmäksi tavallisia ihmisiä ja tavanomaista elämää. Uhkailevia, väkivaltaisia ja vaarallisia jengiläisiä ei tuotu esiin samalla tavalla yksilötasolla, vaan ennemminkin jenginä.

”Exit-toiminnassa on havaittu, että jengiläisten lähipiiri on hyvin haavoittuvassa asemassa. On epävarmuutta läheisen ja usein myös omasta puolesta. On valtava paine, että isä lähtee vankilaan, toimeentulo loppuu ja sosiaaliset suhteet katkeavat.” (YLE 11.9.2019)

Uhriuden puhetapaa esitetään lähinnä viranomaisten ja toimittajien puheenvuoroissa. Jengiläisten kommentteja oli aineistossa jo muutenkin vähän, mutta niissäkin puhutaan lähinnä ammatin rankkuudesta, ei niinkään itse jengin vahingollisuudesta (HS 6.9.2019). Viranomaisten puheenvuoroissa tuodaan vahvasti esiin, miten tämä on heidän näkemyksensä, mutta myös lisäksi osa jengiläisistä ajattelee näin. Teksteissä viranomaiset puhuvat myös jengiläisten perheiden puolesta, ja toteavat esimerkiksi aloitteen jengistä eroamiseen tulevan yleensä läheiseltä (MTV 11.9.2019). Teksteistä heijastuu tietynlainen velvollisuus tuoda tätä puolta esiin ja auttaa jengiläisiä perheineen.

5.3 Suhteet

Aineiston analyysin viimeisessä osiossani käsittelen uutisteksteissä representoitujen osapuolten välillä vallitsevia suhteita. Kuka puhuu ja kenen äänellä? Miten äänet suhteutuvat toisiinsa nähden? Ensin kohdistan tarkastelun jengiläisten näkökulmaan suhteessa viranomaisten puheenvuoroihin, jonka jälkeen avaan teksteistä nousseiden tilannekohtaisten puhetapojen suhteutumista toisiinsa

5.3.1 Jengiläiset suhteessa viranomaisiin

Aineiston uutistekstien vastakkainasettelu viranomaisten ja jengiläisten välillä on selkeän hierarkkinen. Viranomaiset ovat auktoriteettiasemassa, ja suhde jengiläisiin on ylhäältä alaspäin

tuleva ja tietävä. Uutisteksteissä viranomaiset näyttäytyvät niin sanotun faktatiedon tuottajina, oli heidän määrittelynsä sitten tuomitsevaa tai ymmärtävää. Pääosin uutisteksteissä tuodaan esiin viranomaisten ja suomalaisen yhteiskunnan näkemyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Aineistossa avataan esimerkiksi lainsäädäntöä ja valtion virallista kantaa aiheeseen. Heidät nähdään uhkana niin suomalaiselle taloudelle kuin yksilöiden turvallisuudellekin. Liivijengiä esitetään koko valtion ongelmana, tuomalla esiin laajasti erilaisia oikeustapauksia ja rikoksia sekä korostamalla viranomaisyhteistyötä. Representaatio-osiossa eriteltiin lisäksi, kuinka viranomaisten faktapohjainen representointi voidaan nähdä vaikuttavana vallan käytön keinona (Jokinen & Juhila 1991, 34–37). Aineistossa on äänessä vain yksi jengin edustaja, mutta jengiläisten näkökulmaa tehdään näkyväksi poliisin tai muiden viranomaisten sekä toimittajien representaatioissa. Usein kuitenkin jenginäkökulma kyseenalaiseen valoon asettaen.

”Jengin valheellinen viesti veljeydestä ja yhteenkuuluvuudesta vetää mukaan United Brotherhoodiin. Todellisuudessa järjestöä kontrolloidaan väkivallan uhalla.” (Keskusrikospoliisi, YLE 11.9.2019)

Viranomaisten määrällisesti ja vaikutusvallallisesti hallitseva asema on jokseenkin ennakoitavissa. Aineiston teksteistä on havaittavissa poliisin ja muiden viranomaisten vakiintunut asema yhteiskunnassa luotettavan tiedon antajana ja välittäjänä. Heidän läsnäoloaan ja haastattelemistaan ei tarvitse perustella, kuten rikollisen näkökulman esiin tuomista. Esimerkiksi jengipomon haastattelu alkaa kuvauksella siitä, että häntä haastatellaan hänen omakohtaisten vankilakokemustensa ja -asiantuntijuutensa vuoksi. (HS 6.9.2019). Viranomaisnäkökulmasta puhuttaessa vaikuttava tekijä on myös Poliisin viestintästrategia sekä uutiskriteerit, jotka ohjaavat yleistä tiedottamista ja velvollisuutta siihen (Poliisin viestintä 2/2015).

Poliisi on toiminut tiedotustilaisuudellaan (9.9.2019) keskustelunavaajana ja asettanut näin ollen kehyksen yleiselle keskustelulle. Tiedotus on ollut näyttävä ja kirvoittanut paljon mediahuomiota. Jokainen tutkimukseni uutismedia sekä lukuisat muut ovat uutisoineet tiedotustilaisuuden jälkeen aiheesta parhaimmillaan useamman jutun päivässä useamman päivän ajan. Mielenkiintoinen huomio liittyy siihen, että ainoa jengiläisen haastattelu on julkaistu 6.9.2019 eli kolme päivää ennen poliisin tiedotustilaisuutta ja valtavaa mediahuomiota. Tiedotustilaisuuden jälkeen uutisteksteissä on ollut haastateltavana ainoastaan viranomaisia poliisilta ja Rikosseuraamuslaitokselta sekä muun muassa rikosoikeuden professorin kommentti. Jengiläisten näkökulma välittyy siis tiedotustilaisuuden jälkeen melkein kaikissa uutisteksteissä välikäden kautta. Siihen liittyen on tosin

huomioitava kansainväliselle järjestäytyneelle rikollisuudelle tyypillinen vaikenemisen laki, joka kieltää puhumisen toimittajille, viranomaisille tai muille tiedonnälkäisille (Gustafsson & Huuskonen 2019, 12). Lisäksi hyvin suuri osa United Brotherhoodin jäsenistä on ollut syyskuussa 2019 kiinniotettuina, jolloin mediakomentointi olisi jo lähtökohtaisesti ollut haastavampaa, mikäli sitä oltaisiin suunnalta kuin suunnalta tavoiteltu.

”Tällä kertaa hänen pöydällään ei ole aseita vaan mittava leivonnaisarsenaali, jonka hän on käynyt hakemassa lähileipomosta. Tarkoitus on puhua ajankohtaisesta aiheesta: jengiläisten sijoittelusta vankiloissa. Siitä hänellä on kokemusta kotitarpeiksi.”

(Toimittaja jengipomon haastattelusta, Helsingin Sanomat 6.9.2019)

Suhtautuminen jengiläisyyteen ja jengiläisiin informantteina elää kuitenkin aineiston teksteissä kontekstista ja asemoinnista riippuvaista. Jengiläisten representoiminen eri tavoin tuo esiin identiteetin dynaamisuuden ja vaikuttaa siihen, miten uskottavana jengiläisten näkökulma tuodaan esiin. Uutisten lähtökohtana on usein oletus siitä, että viranomaisilta tuleva tieto on ainoa oikeaa tietoa. Mutta kuten jo äsken aihetta sivusin, jengipomon haastattelussa hänet kuitenkin asemoidaan niin sanotusti alansa ammattilaiseksi, jolloin hän saa viranomaisten kanssa tasavertaisen asiantuntija-aseman. Jengipomolle annetaan haastattelussa paljon tilaa omille puheenvuoroille ja haastattelussa on paljon suoria lainauksia, joita ei jengiläisille muissa uutisissa annettu. Jengiläisten näkökulmat tuodaan myös suopeammin esiin, kun jengiläiset esitetään jengin uhreina. Heidän kaltoinkohtelunsa ja avuntarpeensa esitetään vakavasti otettavana totuutena, toisin kuin esimerkiksi jengiläisten oma näkemys veljeydestä, joka tuodaan esiin usein kielteisessä valossa, suoranaisena valheena. Toisin sanoen, mitä lähempänä jengiläisestä välitetty kuva on ideaalikansalaista, sitä enemmän tilaa jengiläisten näkökulmille annetaan.

Viranomaisten ja jengiläisten väliseen suhteeseen liittyen on olennaista huomioida myös eri osapuolien asemointien ja identiteettien vaikutus toisiinsa. Puhuessaan jengiläisistä ja järjestäytyneen rikollisuuden ryhmistä tietyllä tavalla, viranomaiset tuottavat positioita aina myös itselleen (Jokinen ym. 2016, 286). Esittäessään jengiläiset vahingollisina rikollisina, heidän toimintansa näyttäytyy yhteiskunnan oikeiden normien ja valtavirtakulttuurin edustajana, johon järjestäytyneiden rikollisryhmien toiseus ja poikkeavuus suhteutuu (Wetherell & Potter 1992, 135–137). Tässä tutkielmassa olen jättänyt kuitenkin viranomaisille muodostettujen ja muodostuvien identiteettien laajemman tarkastelun tietoisesti analyysin ulkopuolelle tilan puutteen nimissä.

Osapuolten identiteettien rakentumisen suhde on siitä huolimatta hyvä tiedostaa, sillä toisen tietoinen esittäminen vaikuttaa aina myös siihen, millainen kuva toisesta välittyy.

5.3.2 Jengiläisten identiteetit suhteessa toisiinsa

Viranomaisnäkökulman ollessa huomattavan hallitseva suhteessa jengiläisten näkökulmaan, on olennaista kiinnittää huomiota viranomaisten esittämien puhetapojen moninaisuuteen eli kuinka edellä eritellyt identiteetti luokat suhteutuvat toisiinsa. Lainvastaisuuden puhetapa on lähestulkoon kaikkien puheenvuorojen perusta, mikä on yhteiskunnallisen normiston ja lainvalvonnan tehtävien kannalta luontevaa. Muut puhetavat näyttävät vaihtelevasti uutistekstistä riippuen joko vaihdellen tai samanaikaisesti. Veljeyden puhetapaa nostetaan sellaisenaan esiin vähiten, mutta sisäisen kontrollin ja luoton nimissä enemmän. Vaihtoehdottomuuden ja uhriuden teemoja kulkee selkeän tasaisesti läpi aineiston.

Puhetapojen dynaamisuus ja päällekkäinen esiintyminen toteutuu aineistossa kuitenkin jossain mielessä ristiriitaisena. Lainvastaisuuden ja veljeyden puhetavat ovat toisensa jo alkuasetelmiltaan jokseenkin pois sulkevat, sillä ne poikkeavat toisistaan jo jengin olemassaolon perusteilta. Erilainen suhde on esimerkiksi uhriuden ja vaihtoehdottomuuden puhetavoilla. Näiden puhetapojen voisi myös ajatella olevan toisilleen tietyllä tapaa vastakkaiset, sillä toisessa jengiläinen esitetään muuttumattomana osana jengiä, joka tulee aina olemaan rikollinen, kun taas toisessa jengiläinen nähdään jengin uhrina ja muutoksenhaluisena. Aineiston teksteissä nämä puhetavat esiintyvät siitä huolimatta hyvin usein samoissa yhteyksissä esimerkiksi verrattaessa uhria muuhun jengiin, jonka uhri tämä on. Samankaltaista vastakkainasettelua voi havaita myös uhriuden ja lainvastaisuuden puhetavoissa, kun yksittäisen jengiläisen kuvataan kokevan väkivallan uhkaa muilta jengiläisiltä. Aineistossa jengiläiset voidaan siis esittää samankin uutisen sisällä samanaikaisesti täysin erilaisessa valossa. Uutisissa ei kuitenkaan mitenkään eritellä, ketkä ovat uhreja ja ketkä vahingollisia jengiläisiä, joten molempien olettamusten voi tietyissä yhteyksissä olettaa pätevän kaikkiin jengiläisiin. Ainoa selkeä tekstien sisällä tehty jako jengiläisissä on paha ja vahingollinen johtoporras ja alisteisessa asemassa olevat uudet jäsenet. Muuten jengi esitettiin lähtökohtaisesti massana, josta ajoittain korostettiin joko lainvastaisuutta, uhriutta, vaihtoehdottomuutta tai veljeyttä. Toisinaan myös edellä mainitulla tavalla samanaikaisesti. Näin toisiinsa limittyneinä puhetavat voidaan kuitenkin nähdä myös toisiaan rakentavina ja erontekojen kautta esiin tulevina.

6. Yhteenveto ja pohdinta

Tutkielmani tavoitteena on ollut selvittää, millainen kuva järjestäytyneistä rikollisryhmistä muodostuu suomalaisissa uutismedioissa. Olen kohdistanut tarkasteluni United Brotherhoodia koskevaan uutisointiin aloittamalla tarkastelun tekstin tasolta. Representaatioiden ja mitenkysymysten ääreltä olen siirtynyt tilannekohtaisiin merkityksenantoihin jengiläisten identiteeteille ja niin edelleen osapuolten välisiin suhteisiin. Analyysin myötä uutisteksteistä avautuu viranomaisten hallitsema, mutta dynaaminen kuva järjestäytyneistä rikollisryhmistä.

Uutisteksteissä jengiläisiä representoidaan tuomalla esiin ensisijaisesti heidän normaalista poikkeava puolensa. Miksi he ovat rikollisia, ja mitä kaikkea he tekevät, mikä ei kuulu suomalaisen yhteiskunnan normistoon. Teksteistä heijastui selkeästi rikollisuuden kulttuuriset merkitykset, sillä representaatiot toivat jatkuvasti esiin legitiimin ja ei-legitiimin tavan olla yhteiskunnassa. Kertomukset jengiläisistä rakentuvat pääasiassa näiden sanottujen tai sanomattomien erontekojen varaan. Uutisteksteissä viranomaiset edustavat tietyllä tapaa normaalia ideaalia, johon verrattuna jengiläiset näyttävät alemman toiseuden edustajina (Edwards & Potter 1992, 72). Uutisteksteissä viranomaisilla onkin erittäin hallitseva rooli, ja toimituksen ohella he ovat selkeästi vaikuttamassa siihen, mistä puhutaan ja miten.

Uutisista on löydettävissä tekstin tasolla useita representaatioita, joilla tehostetaan tekstin sanomaa. Tällaisia ovat esimerkiksi yhteisiin, sosiaalisiin normeihin vetoaminen sekä lukuisten numeeristen faktojen esittäminen. Sanatasolla uutisissa käytetään paljon superlatiiveja, viittauksia vaihtoehdottomuuteen tai muilla tavoin vaikuttavia sanavalintoja. Olennainen huomio representaatioissa on myös jengiläisten toimijuuden puuttuminen. Teksteissä puhutaan usein jengistä eikä jengiläisistä, jolloin kaikki jäsenet näyttävät helposti yhtenä massana. Jengiläisistä puhuttaessa käytetään myös paljon passiivia, mikä kadottaa toimijan kokonaan ja saa tapahtumat vaikuttamaan kohtalonomaisilta ilman syy-seuraussuhteita. Toimijuutta ja puhevaltaa määritellään teksteissä näin myös tekstin sisäisesti.

Edellä esitetyn representoinnin tavan myötä lukijalle voi välittyä helposti hyvin mustavalkoinen kuva jengiläisistä, mutta todellisuudessa heistä rakennetut kuvaukset ovat moninaisempia. Aineistosta on löydettävissä useita samantapaisena toistuvia jengiläisten käsitteellistämisen tapoja, joita niin viranomaiset kuin toimittajat toteuttavat puheessaan. Näistä puhetavoista olen muodostanut

jengiläisille neljä identiteettiäluokkaa, jotka ovat lainvastaisuus, veljeys, vaihtoehtottomuus ja uhrius. Lainvastaisuuden puhetapa pohjaa yleisiin käsityksiin rikollisuudesta sekä hyvistä tavoista ja normeista. Se on tekstin alkuoletuksia vahvasti korostava tapa esittää jengiläisiä väkivaltaisina, vihamielisinä ja viranomaisvastaisina. Toinen identiteettiäluokka on veljeys, joka korostaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja toisten puolesta uhrautumista. Kyseinen puhetapa on tyyppinen jengiläisille, joten viranomaisten ja toimittajien puheenvuorojen läpi se näyttäytyi usein kyseenalaistettuna tai niin sanottuna vääränä totuutena. Kolmas tapa puhua jengiläisistä on vaihtoehtottomuus, joka esittää jengiläiset muuttumattomina ja niin sanotusti kohtalon omina rikolliselle tielle. Viimeinen identiteettiäluokka on uhrius, jossa jengiläiset tuodaan esiin oman jenginsä uhreina. Puhetavassa korostetaan muun muassa alistavaa hierarkiaa ja jengiläisten halua irtautua jengistä. Puhetavat esiintyvät uutisteksteissä ajoittain päällekkäisinä ja ajoittain erillään. Annetut merkitykset ja identiteetit rakentuvat uutisteksteissä joka tapauksessa aina suhteessa toisiinsa, ja realisoituvat kussakin tilanteessa suhteessa keskustelun muihin osapuoliin (Jokinen ym. 2016, 28).

Kokonaisuudessaan hallitseva käsitys liivijengiläisestä on vaihtelevista toimijaluokista huolimatta kuitenkin kielteissävytteinen. Jengijäsenyys esitetään uutismedioissa ongelmalliseksi asiatilaksi, joka vaatii muutosta niin yksilön kuin yhteiskunnan kannalta. Uutisointia ohjaa viranomaisten puheenvuorot, jolloin keskustelusta puuttuu selvästi jengiläisten puhevalta ja ääni. Yleensä yhden näkökulman dominointi saatetaan nähdä huonona asiana, mutta tässä yhteydessä siitä tulee jossain määrin loogista, kun miettii mediassa esitettyjen representaatioiden ja identiteettien funktiota laajemmassa yhteydessä.

Aineistossa tuodaan useaan otteeseen viranomaisten, kuten Keskusrikospoliisin, toteamus siitä, kuinka tärkeitä jengit ovat maineestaan. Tahraton julkisivu on jengille tärkeää, sillä mitä puhtaampi jengin maine on, sitä paremmin yhteiskunta potentiaalisesti hyväksyy jengin joukkoonsa. Tämä puolestaan on yhteydessä siihen, kuinka vapaasti jengi voi toimia yhteiskunnassa. Jos jengit eivät ylitä uutiskynnystä ja toiminta pysyy piilossa, yhteiskunnallinen vastustus ei ole niin suurta. Kun ihmiset eivät tiedä muusta, niin jengiläisille jää tilaa ylläpitää omaa aatettaan ja brändiään valitsemiensa keinojen mukaisesti. United Brotherhoodin tapauksessa jengiläiset ovat tietysti vaikuttaneet itse omaan maineeseensa muihin jengeihin verrattuna näyttävällä rikostoiminnallaan. Koen kuitenkin, että syyskuisella uutiskirjoittelulla on voitu vaikuttaa tavallista enemmän siihen, millainen kuva United Brotherhood -jengistä välittyy. Näyttävä mediatilaisuus, vaikuttavien

rikostilastojen kokoaminen toistuvasti yhteen lyhyellä aikavälillä ja nimenomaisen jengin nostaminen julkiseen syyniin ovat tekijöitä, joilta United Brotherhoodin on vaikea piiloutua. Faktapitoisia ja jengiläiset erityisen kielteisessä valossa esittäviä uutistekstejä vastaan on haastavaa argumentoida, erityisesti kun heillä ei ole vastaavanlaisia alustoja käytössään kuin viranomaisilla.

Myös poliisin viestintästrategiassa järjestäytynyttä rikollisuutta koskevan viestinnän tavoitteena korostetaan olevan muun muassa heikentää rikollisten toimintaedellytyksiä, vaikuttaa asenteisiin ennalta ehkäisevästi sekä vähentää rikollisryhmien ja niiden jäsenten arvostusta. Kokonaisuudessaan tavoitteena on poliisin mukaan antaa kansalaisille ja erityisesti valikoiduille ryhmille realistinen kuva järjestäytyneen rikollisuuden uhista, toiminnasta sekä siihen liittyvästä torjunnasta. (Poliisin viestintä 2/2015.) Myös Suomen rikollisjengejä tutkinut Mölsä toteaa mediajulkisuuden voittamisen olevan poliisiviranomaisille ensiarvoisen tärkeä keino järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. (Mölsä 2009, 251-253).

Uutismediat ovat siis suuri keino ja tiedonlähde järjestäytyneiden rikollisryhmien toiminnan avaamisessa, mutta tietävätkö suomalaiset syyskuun jälkeen, mitä järjestäytynyt rikollisuus Suomessa median ulkopuolella on. Eivät todennäköisesti. Yksittäiset rikoskuvaukset ja erontekojen puhetapa maalaavat yhä jossain määrin kuvaa jostain mystisestä, arkitodellisuudesta hyvin kaukaisesta maailmasta, jolloin toiminnan todellisen ulottuvuuden ymmärtäminen voi olla haastavaa. Tosin, onko järjestäytyneen rikollisuuden todellinen, median ulkopuolinen luonne täysin selvää vielä kuin ilmiössä jollain tapaa sisällä oleville ihmisille. Ei todennäköisesti. Julkinen viestintätyö ja siihen panostaminen on tärkeää, mutta järjestäytyneen rikollisuuden ymmärtämiseksi ja niin edelleen ehkäisemiseksi voi olla mielekästä tarkastella järjestäytyneen rikollisuuden vaikuttajia yksilötasolla ja pyrkiä näin tavoittamaan syitä ja merkityksiä jengien sekä jengirikollisuuden taustalla. On ajan kysymys, saadaanko tästä kiistanalaisesta ilmiöstä joskus selviö, jolloin myös viestinnän tavat ja tavoitteet voivat muuttua.

7. Lähdeluettelo

Kirjallisuuslähteet:

- Brown, R. (2010). *Prejudice. It's Social Psychology*. Malden: Wiley.
- Edwards, D. & Potter, J. (1992). *Discursive Psychology*. London: Sage.
- Fairclough, Norman (1997). *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Gustafsson, M. & Huuskonen, J. (2019). *Kultainen vasikka: Järjestäytynyt rikollisuus Suomessa*. Helsinki: Johnny Kniga.
- Ilmonen, K. (2001). *Eräs tie diskurssianalyysiin*. Teoksessa Aaltola, J. & Valli R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jaakkola, M. (2013). *Hyvä journalismi: käytännön opas kirjoittajalle*. Helsinki.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A. & Juhila, K. (1991). *Diskursseja rakentamassa. Näkökulma sosiaalisten käytäntöjen tutkimiseen*. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Kantola, A., Moring, I. & Väliaverronen, E. (1998). *Media-analyysi: Tekstistä tulkintaan*. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Kunelius, R. (2003). *Viestinnän vallassa: Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin* (5. uud. p.). Helsinki: WSOY.
- Mölsä, M. (2009). *Prosenttijengit: Moottoripyöräkerhot ja järjestäytynyt rikollisuus Suomessa*. Helsinki: Johnny Kniga.
- Pietikäinen, S., & Mäntynen, A. (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pullat, R. & Rannat, R. (2003). *Järjestäytynyt rikollisuus nyky-Virossa ja naapurimaissa*. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Pälli, P. (2003). *Ihmisyhmä diskurssissa ja diskurssina*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pöysä, J., Järviluoma, H. & Vakimo, S. (2010). *Vaeltavat metodit*. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- Rossi, L. (2015). *Muuttuva sukupuoli: Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Varese, F. & Janatuinen, M. (2017). *Mafia: Syntymästä kuolemaan* (Ensimmäinen painos.). Jyväskylä: Atena.
- Wetherell, M. & Potter, J. (1992). *Mapping the Language of Racism. Discourse and the Legitimation of Exploitation*. Cornwall: Harvester Wheatsheaf.

Digitaaliset lähteet:

Finnish Internet Audience Measurement <https://fiam.fi/tulokset/> Viitattu 8.12.2019

Poliisi (2019) Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan käsikirja https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenaxwwwstructure/79346_JR-kasikirja_netiversio.pdf?8ba861a220b4d688 Viitattu 8.12.2019

Poliisi (2015) Poliisin viestintä – Nykytila, strategia ja kehittämisaalueet 2015-2018 https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/37186_Poliisin_viestinta_Poliisihallituksen_julkaisusarja_2-2015.pdf?7c6b75a9fc6ed588 Viitattu 8.12.2019

Poliisihallitus (2019a) Järjestäytyneen rikollisuuden uhka kasvaa Euroopassa – Uudet kansainväliset rikollisjengit laajentaneet toimintaansa Suomeen https://www.poliisi.fi/poliisihallitus/tiedotteet/1/0/jarjestaytyneen_rikollisuuden_uhka_kasvaa_euroopassa_uudet_kansainvaliset_rikollisjengit_laajentaneet_toimintaansa_suomeen_79347 Viitattu 5.12.2019

Poliisihallitus (2019b) Syyttäjä ja Poliisihallitus ovat 6.9.2019 nostaneet kanteen United Brotherhoodin ja sen alayhdistyksen lakkauttamiseksi https://www.poliisi.fi/poliisihallitus/tiedotteet/1/0/syyttaja_ja_poliisihallitus_ovat_6_9_2019_nostaneet_kanteen_united_brotherhoodin_ja_sen_alayhdistyksen_lakkauttamiseksi_84122%20%20 Viitattu 26.11.2019

Rikoslaki 564/2015 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150564#Pidp446634688> Viitattu 5.12.2019

Sisäministeriö: Järjestäytynyt rikollisuus vaikuttaa laajasti yhteiskuntaan <https://intermin.fi/poliisi-asiat/jarjestaytynyt-rikollisuus> Viitattu 8.12.2019

LIITE 1: Aineisto

Helsingin Sanomat

Ville Jaatinen on jengipomo ja neljännen polven rikollinen – nyt hän kertoo, millaista on istua jengiläisenä vankilassa 6.9.2019 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006228953.html>

Poliisi iski kovaa United Brotherhoodia vastaan – krp:n mukaan vapaana on enää joitakin kymmeniä UB:n jäseniä, mutta “tyhjiö täyttyy tietysti” 9.9.2019 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006233104.html>

Poliisihallitus vaatii United Brotherhoodin määräämistä välittömään toimintakieltoon: jengi on järjestäytynyt sotilaalliseen tapaan 10.9.2019 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006233767.html>

Järjestäytynyt rikollisuus on Euroopan suurimpia turvallisuusuhkia: Suomi yrittää torjua sitä keinolla, jonka vaikutuksia ei täysin tunneta 11.9.2019 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006235294.html>

Rikosseuraamuslaitos epäilee vankiloiden henkilökunnan salakuljettavan kiellettyä tavaraa vangeille 12.9.2019 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006236685.html>

Risen pääjohtaja kommentoi liivijengiä koskevia väitteitä: Tiedossani ei ole yhtään tapausta, jossa United Brotherhood olisi tilannut vankilahenkilökunnan pahoinpitelyn 27.9.2019 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006253751.html>

YLE

Poliisin viimeviikkoiset operaatiot olivat harvinaisen iso isku United Brotherhoodia vastaan – katso video poliisin tiedotustilaisuudesta 9.9.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10961842>

Lounais-Suomen poliisi suuroperaation jälkeen: United Brotherhoodilla ei jäseniä vapaana Turun seudulla 10.9.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10963169>

Rikosoikeuden professori kanteesta United Brotherhoodin lakkauttamiseksi: “Hyvä, että asiaan saadaan tuomioistuimen ratkaisu” 10.9.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10963426>

Näin toimii Suomen vaarallisimpana pidetty rikollisryhmä: “farmijoukkue” hoitaa likaiset työt, huipulla on maaseudun rauhassa asuva mies 11.9.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10965269>

“Valheellinen viesti veljeydestä ja yhteenkuuluvuudesta vetää mukaan” - rikollisjengiin on helppo sotkeutua, mutta vaikea päästä irti 11.9.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10965566>

Rikosseuraamusvirasto epäilee omiensa salakuljettavan kiellettyjä tavaroita vangeille 12.9.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10968936>

Huumeita, viinaa, autoja ja rahaa – Poliisi iskee kaikkeen mahdolliseen, mutta rikoshyödyksi kelpaa vain käteinen ja rahanarvoinen omaisuus 20.9.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10979373>

LM: United Brotherhood on luvannut palkkioita turvaesimiesten pahoinpitelystä 27.9.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10992487>

MTV

Viranomaiset vaativat rikollisryhmä United Brotherhoodin ja alajengi Bad Unionin lakkauttamista oikeusteitse 9.9.2019 <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/viranomaiset-vaativat-rikollisryhma-united-brotherhoodin-ja-alajengi-bad-unionin-lakkauttamista-oikeusteitse/7542850#gs.by2yts>

Tämä tiedetään viime viikon näyttävistä poliisioperaatioista: Ratsioiden kohteena oli liivijengi United Brotherhood – 18 otettu kiinni, osa kuuluu järjestön johtoon 9.9.2019 <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/rikollisjarjesto-united-brotherhood-nayttavien-ratsioiden-kohteena-18-kiinniotetusta-osa-kuuluu-jarjeston-johtoon/7542812#gs.by0soe>

Poliisi pitää United Brotherhoodia sotilaallisesti organisoituna rikollisjärjestönä - jengin johtajaksi nimetty 49-vuotias porvoolaismies 10.9.2019 <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/poliisi-pitaa-united-brotherhoodia-sotilaallisesti-organisoituna-rikollisjarjestona-lakkautusvaatimuksessa-tuhansia-sivuja/7543644#gs.by2gxe>

Liivijengit ovat ulottaneet lonkeronsa syvälle yhteiskuntaan – suuri osa rikoksista jää pimentoon: “Jengi on kaikkein vaarallisin jengiläiselle itselleen” 11.9.2019 <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/liivijengit-ovat-ulottaneet-lonkeronsa-syvalle-yhteiskuntaan-suuri-osa-rikoksista-jaa-pimentoon-jengi-on-kaikein-vaarallisin-jengilaiselle-itselleen/7544730#gs.by4kaj>

Tällainen on kohuotsikoihin noussut United Brotherhood: Ryhmän merkit ovat vallan ja maineen lähde - liiveistä apua myös rikosten teossa 15.9.2019 <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/tallinen-on-kohuotsikoihin-noussut-united-brotherhood-ryhman-merkit-ovat-vallan-ja-maineen-lahde-liiveista-apua-myos-rikosten-teossa/7545854#gs.bxzc6c>

Lännen Media: Viranomaiset tahtovat United Brotherhoodin väliaikaiseen kieltoon nopeutetusti 17.9.2019 <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/lannen-media-viranomaiset-tahtovat-united-brotherhoodin-valiaikaiseen-kieltoon-nopeutetusti/7551596#gs.iu23gn>

United Brotherhood hallitsee vankiloissa: Vankila-arki on muuttunut kovemmaksi, väkivaltaisemmaksi ja arvaamattommaksi – "Selvästi raaempaa kuin aiemmin" 24.9.2019 <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/united-brotherhood-hallitsee-vankiloissa-vankila-arki-on-muuttunut-kovemmaksi-vakivaltaisemmaksi-ja-arvaamattommaksi-selvasti-raaempaa-kuin-aiemmin/7561524#gs.itzn32>

Ilta-Sanomat

Poliisi iski jättimäisillä operaatioilla United Brotherhoodia vastaan – 18 otettu kiinni, valtavasti aseita takavarikoitu 9.9.2019 <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006233136.html>

Valtakunnan-syyttäjän-virasto: Viranomaiset vaativat rikollisryhmä United Brotherhoodin ja alajengi Bad Unionin lakkauttamista 9.9.2019 <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006233186.html>

Tällainen on lakkautettavaksi vaadittu rikollisjärjestö United Brotherhood - “Kaikkien pitää ajaa firman etua vilpittömästi” 11.9.2019 <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006234584.html>

Kuvat: Näin järeitä aseita UB:n jäseniltä takavarikoitiin 11.9.2019 <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006235507.html>

Kylmävä nauhoite kertoo, miten United Brotherhood peri tekaistua velkaa - tällaisia rikoksia poliisin jättioperaatio on paljastanut 13.9.2019 <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006236864.html>

Iltalehti

Erittäin laajat poliisioperaatiot kohdistuivat United Brotherhoodiin: Etsintöjä vankiloihin, 18 otettu kiinni, mukana rikollisjärjestön johtoa 9.9.2019 <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/49afbdcc-faf6-4010-94ab-2fa436f72d9d>

Näin poliisi iski Suomen "vahingollisinta" rikollisjärjestöä vastaan jättioperaatiossa: puolet UB-jäsenistöä jäänyt haaviin, takavarikossa 55 kiloa huumeita 9.9.2019 <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/e8527d6c-fe20-4633-ae18-1f17daf449a2>

Viranomaiset tahtovat eroon rikollisjärjestö United Brotherhoodista ja Bad Unionista – Lakkauttamisesta tehtiin uudenlainen kanne 9.9.2019 <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/ff2decdd1-9833-47d0-9238-ba741dd0622e>

Näin pahamaineinen rikollisjärjestö United Brotherhood pitää vankiloita otteessaan – vanhempia ja puolisoita pakotettu mukaan huumeilaukseen: "Hyvin rumaa toimintaa" 9.9.2019 <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/6b6eb439-a55a-4725-b0fd-a34039c61d29>

Poliisi julkaisi kuvia: Tältä näyttää United Brotherhoodin kerhotiloissa 9.9.2019 <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/76c26373-6f59-4cdc-950c-d331db07ca11>

United Brotherhoodin lakkauttamisvaatimuksesta paljastuu pelottava kuva Suomen vaarallisimman järjestön toiminnasta: tiukan hierarkkinen ja aseistautunut, lakkautus välttämätön 11.9.2019 <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/57ca1469-baf9-4e20-b325-db1d4abbaf7e>

United Brotherhood -jengiläiset hipihiljaa vankiloissa - liivimiehiltä katuviestejä: "Nyt on menty liian pitkälle" 17.9.2019 <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/d2ecfbbd-63f8-4d6f-8919-3169e3a94969>